

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΚΑΘΑΓΙΑΣΜΟΥ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΟΥ**

ΥΠΟ
ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ
Μητροπολίτου Σουηδίας και πάσης Σκανδιναβίας

Ειδήσεις αναφερόμεναι εις τὸν καθαγιασμὸν τοῦ ἁγίου Μύρου ἀπαντοῦν ἤδη εἰς κείμενα τοῦ γ' αἰῶνος καὶ μετέπειτα. Ἡ παλαιότερα ὅμως γνωστὴ διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου εἶναι ἡ διάταξις, ἡ περιλαμβανομένη εἰς χειρόγραφον εὐχολόγιον τοῦ η' αἰῶνος, τὸν Βαρβερινὸν ἑλληνικὸν κώδικα 336 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Ἐκτοτε διατάξεις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἀπαντοῦν καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα εὐχολόγια καὶ τυπικά. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856 σώζονται ἐπίσημοι διατάξεις, καταρτισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Κατωτέρω δημοσιεύεται κατάλογος διατάξεων καὶ ἀκολουθιῶν παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἀπὸ τοῦ Βαρβερينوῦ ἑλληνικοῦ κώδικος 336 μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Πρόκειται περὶ διατάξεων καὶ ἀκολουθιῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

1. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸν Βαρβερινὸν ἑλληνικὸν κώδικα 336 (Barberinianus gr. 336)¹, τοῦ η' αἰῶνος, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ. Τὸ

1. Βιβλιογραφία: A. Strittmatter, «The «Barberinum S. Marci» of Jacques Goar (Barberinianus graecus 336)», ἐν *Ephemerides Liturgicae* 47 (1933) 329-367. A. Wilmart, «La bénédiction romaine du lait et du miel dans l' Euchologe Barberini», ἐν *Revue Bénédictine* 45 (1933) 10-19. Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς*, Ἀθήναι 1961, σελ. 325. Paul Canart - Vittorio Peri, «Sussidi bibliografici per i manoscritti greci della Biblioteca Vaticana» (*Studi e Testi* 261), Città del Vaticano 1970, σελ. 143-144. André Jacob, «Les Euchologes du fonds Barberini grec de la Bibliothèque Vaticane», ἐν *Didaskalia* 4 (1974) 154-157. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, *Μαθήματα Λειτουργικῆς*, Ἀθήναι 1975, σελ. 303-304. Miguel Arranz, «Les sacrements de l' ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 295-300. Marco Buonocore, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1968-1980*, τόμος 1ος (*Studi e Testi*

χειρόγραφον τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἐπίσης ὡς Barberinum Sancti Marci, ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐν Φλωρεντία, εἰς τὴν ἀνήκε πρὶν ἢ περιέλθῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καρδινάλιου Francesco Barberini (1597-1679). Τὸ χειρόγραφον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Barberini περιήλθεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1902. Πρόκειται περὶ τοῦ σωζομένου ἀρχαιοτέρου χειρογράφου εὐχολογίου. Ἡ διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου καταλαμβάνει τὰ φύλλα 123β-128α τοῦ χειρογράφου².

α) (φύλ. 123β-124α) «*Σκευὴ τοῦ νάρδου. Εἰς τὰς ἰ' λίτρας τοῦ ἐλαίου...*». Περιλαμβάνεται κατάλογος 13 (μετὰ τοῦ ἐλαίου) «*εἰδῶν*», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον.

β) (φύλ. 124α-128α) «*Εὐχὴ ἥγουν ποιήσεις μύρου γινομένου τῆ Ἁγία Πέμπτη τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ὑπὸ μόνου ἐπισκόπου. Γινομένης ἀκολουθίας πάσης τῆς ἱεράς λειτουργίας...*».

Ἐκδοσις (πρώτου μέρους): Γκόαρ, Εὐχολόγιον³, σελ. 509.

Ἀνατύπωσις (πρώτου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, «Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ» (Ἀνάλεκτα Βλατάδων 14), Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 33-34.

Ἐκδοσις (δευτέρου μέρους): Γκόαρ, Εὐχολόγιον, σελ. 503.

Ἀνατύπωσις (δευτέρου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, Τὸ ἅγιον Μύρον, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 47-50.

Ἡ διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γκόαρ (*Εὐχολόγιον*, σελ. 503), ἄνευ τοῦ κειμένου τῶν δύο εὐχῶν «*Κύριε τοῦ ἐλέους...*» καὶ «*Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὅλων...*», δι' ἧς παραπέμπει εἰς τὴν «*ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Μύρου*» τοῦ Μ. Εὐχολογίου, τὴν δημοσιευομένην καὶ ἐν Γκόαρ (σελ. 501-503), ἐξ ἀνατυπώσεως ἐκ τοῦ ἐντύπου Μ. Εὐχολογίου τοῦ ἔτους 1638. Ἡ διάταξις αὕτη ἀνετυπώθη ἐν Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 47-50, ἐνσωματωθεισῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν ὡς ἄνω δύο εὐχῶν, αἵτινες ἐλήφθησαν, συμφώνως πρὸς τὴν σχετικὴν

318), Città del Vaticano 1986, σελ. 101-102. Γεωργίου Φίλια, «Τὸ βαρβερινὸν Εὐχολόγιον 336 (Codex Vaticanus Barberinianus graecus-336)», ἐν *Θεολογία* 61 (1990) 396-416. Massimo Ceresa, «Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1981-1985» (*Studi e Testi* 342), Città del Vaticano 1991, σελ. 25-27. S. Parenti - E. Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336* (Bibliotheca «Ephemerides Liturgicae», Subsidia 80), Roma 1995.

2. Κατ' ἄλλην ἀρίθμησιν, κατὰ σελίδας, τὰς σελίδας 251-260 τοῦ χειρογράφου.

3. Γκόαρ (Jacques Goar), *Εὐχολόγιον*. Πρώτη ἔκδοσις: Παρίσιοι 1647. Δευτέρα ἔκδοσις: Βενετία 1730. Ἐν τῇ ἀνά χειρας μελέτῃ αἱ παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ Γκόαρ.

παραπομπὴν τοῦ Γκόαρ, ἐκ τοῦ ἐντύπου Μ. Εὐχολογίου, καὶ οὐχί, ὡς θὰ ἔδει, ἐκ τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος 336⁴.

Ὁ Miguel Arranz κατὰ τὸ ἔτος 1989 προέβη⁵ εἰς ἔκδοσιν τῆς διατάξεως παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου («σκευὴ τοῦ νάρδου») ἐκ τοῦ Βαρβερινοῦ ἑλληνικοῦ κώδικος 336 (Barberinianus gr. 336)⁶ καὶ εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς διατάξεως καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην, ἐπὶ τῇ βάσει τεσσάρων χειρογράφων, ἦτοι τοῦ αὐτοῦ βαρβερινοῦ ἑλληνικοῦ κώδικος 336, τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 959 χειρογράφου εὐχολογίου τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ, τοῦ χειρογράφου Βησσαρίωνος - Κρυπτοφέρρης Γ.β.Ι καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 662 χειρογράφου εὐχολογίου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (Ἑλλάδος).

Τὸ ἔτος 1995 οἱ Stefano Parenti καὶ Elena Velkovska προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ πλήρους κειμένου τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 336 βαρβερινοῦ κώδικος, πλὴν τῶν φύλλων 266-279, ἅτινα περιλαμβάνουν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν⁷. Ἡ διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου καταλαμβάνει ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τὰς σελίδας 137-143.

2. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. Α 104 χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Δρέσδης (Dresdensis A 104)⁸, τοῦ ι'-ια' αἰῶνος. Συμφώνως πρὸς σημεῖωμα τοῦ

4. Πρὸβλ. Miguel Arranz, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 52 (1986) 175 (ὑπόσημ. 54). Τοῦ αὐτοῦ, «La consécration du saint myron», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 55 (1989) 319 (ὑπόσημ. 5).

5. Miguel Arranz, «La consécration du saint myron», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 55 (1989) 317-338.

6. Miguel Arranz, «La consécration du saint myron», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 55 (1989) 332, ὑπόσημ. 11.

7. S. Parenti - E. Velkovska, *L' Euchologio Barberini gr. 336* (Bibliotheca «Ephemerides Liturgicae», Subsidia 80), Roma 1995.

8. Βιβλιογραφία: Franz Schnorr von Carolsfeld, «Katalog der Handschriften der Königl. Öffentlichen Bibliothek zu Dresden», τόμος 1ος, Λειψία 1882, σελ. 45-46. Oskar von Gebhardt, «Christian Friedrich Matthaei und seine Sammlung griechischer Handschriften», ἐν *Centralblatt für Bibliothekswesen* 15 (1898) 475-476. A. Dmitrievskij, *Drevnejsie patriarsie tipikoni*, Κίεβον 1907, σελ. 254-265. Juan Mateos, «Le Typicon de la Grande Église», τόμος 1ος (*Orientalia Christiana Analecta* 165), Ρώμη 1962, σελ. VIII. Jean Darrouzès, *Recherches sur les οφφίγια de l'Église byzantine* (Archives de l'Orient Chrétien 11), Paris 1970, σελ. 46-47. Miguel Arranz, «Les archives de Dmitrievsky dans la bibliothèque d'Etat de Leningrad», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 40 (1974) 65. Τοῦ αὐτοῦ, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 332.

ἀρχιμανδρίτου Χρυσάνθου Νοταρά (εἶτα πατριάρχου Ἱεροσολύμων, 1707-1731), γραφὲν κατὰ τὸ ἔτος 1701, τὸ χειρόγραφον τοῦτο, «*Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς Ἐκκλησίας*», «*περιέχει τὴν τάξιν, ἣτις ἐγίνετο ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, παρόντος τοῦ τε πατριάρχου καὶ τοῦ βασιλέως· ναὶ μὴν περιέχει καὶ τὰ τροπάρια καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, ὡς τότε ἦν σύνηθες γίνεσθαι*», εὐρίσκετο δὲ κατὰ ἔτος 1701 «*ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Μοσχοβία τυπογραφίας, ὅπερ ἤνεγκεν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα*» ὁ παναγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Ἱερεμίας, τῆς κειμένης δηλαδὴ ἐν τῷ Ἄθωνι»¹⁰. Τὸ χειρόγραφον κατὰ τὸ ἔτος 1788 περιήλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Δρέσδης¹¹, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1945, λόγῳ σοβαρῶν βλαβῶν ἃς ὑπέστη κατὰ τὸν δευτέρου παγκόσμιου πολέμου, κατέστη μὴ χρησιμοποιοῦσιμον¹².

Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου ἐξέδωκεν ὁ Α. Dmitrievskij¹³. Ἐπίσης, «*σημειώματα καὶ λέξεις*», ἃς «*ἐσημείωσεν*» ἐκ τοῦ χειρογράφου ὁ Χρυσάνθος Νοταράς¹⁴, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Μανουὴλ Γεδεών κατὰ τὸ ἔτος 1913¹⁵.

Ἡ διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου καταλαμβάνει τὸ φύλλον 130 τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 130) «*Ἐρχομένων δὲ τῶν ἁγίων ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακίου, βαστάζει ὁ πρωτοπαπᾶς τὸ μύρον μετὰ τοῦ ἀλαβάστρου...*».

9. Προφανῶς ὁ Χρυσάνθος Νοταράς, γράφων περὶ «*πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Ἱερεμίου*», ὑπολαμβάνει Ἱερεμίαν τὸν Β', ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1589 μετέβη εἰς Μόσχαν. Ἐν τῇ πραγματικότητι μετὰ τῆς ἐν Ἄγιῳ Ὁρει ἱεράς μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα συνδέεται ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Α', ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ ἀνιδρυτῆς τῆς μονῆς. Τὸ πλεόν πιθανὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι τὸ Τυπικὸν τοῦτο, μετ' ἄλλων λειτουργικῶν χειρογράφων, ἐκομίσθη ἐξ Ἁγίου Ὁρους εἰς Μόσχαν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Σουχάνωφ ἐπὶ πατριαρχείας Νίκωνος (1652-1666).

10. Μανουὴλ Γεδεών, «*Ἐκλογαὶ ἐκ παλαιοῦ Τυπικοῦ*», ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ* 33 (1913) 222-223.

11. Oskar von Gebhardt, «*Christian Friedrich Matthaei und seine Sammlung griechischer Handschriften*», ἐν *Centralblatt für Bibliothekswesen* 15 (1898) 465.

12. Marcel Richard / Jean-Marie Olivier, *Répertoire des Bibliothèques et des catalogues de manuscrits grecs*, Turnhout-1995, σελ. 266 (ἀριθμ. 910).

13. Α. Dmitrievskij, *Drevnejsie patriarsie tipikoni*, Κίεβον 1907. Ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνατύπωσιν προγενεστέρου δημοσιεύματος τοῦ Dmitrievskij ἐν *Trudy Kievk. Duchov. Akadem.* 1900-1901.

14. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 4ος, Πετρούπολις 1899, σελ. 416-419, ἰδίᾳ σελ. 418- 419. *Χειρόγραφον τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου*, ἀριθμ. 441 (παλαιὸς ἀριθμ. 23).

15. Μανουὴλ Γεδεών, «*Ἐκλογαὶ ἐκ παλαιοῦ Τυπικοῦ*», ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ* 33 (1913) 222-224, 231-232.

Ἐκδοσις: A Dmitrievskij, *Drevnejsie patriarsie tipikoni* (Ἀρχαῖο-τάτα πατριαρχικά τυπικά), Κίεβον 1907, σελ. 124-126.

Εἰς σωζόμενον ἕτερον Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ ἰ' αἰῶνος, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Juan Mateos¹⁶, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 40 χειρογράφου τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἱεράς μονῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (Codex 40 S. Crucis)¹⁷, κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην ἀναγράφεται ἀπλῶς ὅτι κατ' αὐτὴν «γίνεται λειτουργία τελεία καὶ εὐχή τοῦ μύρου ἧγουν ἡ ποίησις»¹⁸.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ ἱεροσολυμιτικὸν τυπικὸν τοῦ ἁγίου Σάββα¹⁹, ὡς καὶ εἰς τὸ τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Ἁγίας Σοφίας) τῆς Θεσσαλονίκης²⁰, τὸ καταρτισθὲν ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης περὶ τὸ 1420 (φύλλον 23α)²¹, δὲν γίνεται μνεῖα καθαγιασμοῦ ἁγίου Μύρου.

Μνεῖα καθαγιασμοῦ ἁγίου Μύρου δὲν γίνεται καὶ εἰς τὰ δύο Τυπικά, τὰ ἐκδοθέντα κατὰ τὸν 10' αἰῶνα, ἐγκρίσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤτοι τὸ Τυπικὸν τοῦ Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου²² καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦ Γεωργίου Βιολάκη²³.

16. Juan Mateos, «Le Typicon de la Grande Église», τόμοι 1-2 (*Orientalia Christiana Analecta* 165-166), Ρώμη 1962-1963.

17. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 3ος, Πετροῦπολις 1897, σελ. 89-90 (ἀριθμ. 40), σελ. 435.

18. Juan Mateos, «Le Typicon de la Grande Église», τόμος 2ος, *Orientalia Christiana Analecta* Ρώμη 1963, σελ. 76.

19. *Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα*, ἐπιμελεία τε καὶ σπουδῆ Σπυριδωνος ἱεροδιακόνου τοῦ Παπαδοπούλου, Βενετία 1771.

20. Χειρόγραφον ὑπ' ἀριθμ. 2047 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Βιβλιογραφία: Βασιλείου Λαοῦρδα, «Συμεῶν Θεσσαλονίκης, ἀκριβῆς διάταξις τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου», ἐν *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 39 (1956) 326-341. Jean Darroutzès, «Une oeuvre peu connue de Syméon de Thessalonique († 1429)», ἐν *Revue des Études Byzantines* 21 (1963) 235-242. Τοῦ αὐτοῦ, «Sainte-Sophie de Thessalonique d'après un rituel», ἐν *REB* 34 (1976) 45-78. Ἰωάννου Φουντούλη, *Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης*, Ἀθήναι 1965, σελ. 37-48. Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ ἅγιος Συμεῶν Θεσσαλονίκης συντάκτης τυπικοῦ», ἐν *Πρακτικὰ λειτουργικοῦ συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην Συμεῶν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης* (1981), Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 121-130. Λίνου Πολίτη, *Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ἀριθμ. 1857-2500* (Πραγματεία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος 54), Ἀθήναι 1991, σελ. 94-95 (ἀριθμ. 2047).

21. Πρβλ. Ἰωάννου Φουντούλη, «Μαρτυρία τοῦ Θεσσαλονίκης Συμεῶν περὶ τῶν ναῶν τῆς Θεσσαλονίκης», ἐν *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 21 (1976) 139.

22. Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, *Τυπικὸν ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὸ ὕψος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, Κωνσταντινούπολις 1838.

23. Γεωργίου Βιολάκη, *Τυπικὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, Κωνσταντινούπολις 1888.

3. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ χειρογράφῳ εὐχολογίῳ Coislin gr. 213 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων²⁴, τοῦ ἔτους 1027.

Τὸ εὐχολόγιον τοῦτο ἀνεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1027 καὶ ἀπετέλει κτῆμα τοῦ «πρεσβυτέρου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν πατριαρχικῶν εὐκτηρίων» Στρατηγίου. Εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ χειρογράφου σημειοῦνται τὰ ἑξῆς σπουδαῖα· «Ἐγράφη ἡ παροῦσα τοῦ εὐχολογίου βίβλος καὶ ἐτελειώθη μηνὸς Αὐγούστου, ἰνδικτιῶνος ι', ἔτους 6535²⁵, κτηθεῖσα Στρατηγίῳ, πρεσβυτέρῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν πατριαρχικῶν εὐκτηρίων, περιέχουσα πᾶσαν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν ἀκριβῶς, καθὼς ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ Πίναξ δηλοῖ, ἐκτὸς τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς τριτοέκτης καὶ τῆς τῶν προηγιασμένων, θελήσει τοῦ γράψαντος καὶ κτησαμένου, διὰ τὸ ἔχειν ταῦτα εἰς κοντάκια, μεθ' ὧν καὶ ἐνεργοῦσιν, ἔχειν δὲ αὐτὸν καὶ ἐν ἑτέρῳ βιβλιδαρίῳ εὐχᾶς τῶν ἀντιφώνων τοῦ ψαλτῆρος, ὡς στιχολογεῖ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οδ' καὶ τῶν ᾠδῶν εὐχᾶς η', καὶ ἑτέρας εὐχᾶς διαφόρους, λεγομένας κατὰ διαφόρους καιροῦς, ἐπὶ κοίτην, μετὰ κοίτην, ἐπὶ κοινωνία, ἐπὶ ἐξομολογήσει, εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ κατάνυξιν, καὶ λοιπὰ ἀμφοτέρωθεν νδ', καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν διαφορῶν ρητῶν περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ταῦτα γὰρ ᾧδε οὐκ ἐγράφη»²⁶.

Συμφώνως πρὸς τὸν πίνακα περιεχομένων τοῦ εὐχολογίου, περιλαμβάνοντο εἰς αὐτὸ καὶ δύο εὐχαὶ «ἐπὶ ποιήσει μύρου, τῇ Μεγάλῃ Πέμπτη»²⁷. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπρόκειτο περὶ τῆς καθαγιαστικῆς τοῦ ἁγίου Μύρου εὐχῆς «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ τῆς εὐχῆς «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...».

Ἄτυχῶς ἐν τῷ ἀντιστοιχῶ σημείῳ τοῦ χειρογράφου (ἐν συνεχείᾳ τοῦ φύλλου 23), ἔλλείπουν φύλλα τινά, ἐν οἷς καὶ τὸ φύλλον / φύλλα,

24. Βιβλιογραφία: Α. Dmitrievskij, *Εὐχολόγια*, Κίεβον 1901, σελ. VI-VII, 993-1052. R. Devreesse, *Catalogue des mss grecs de la Bibliothèque de Paris*, τόμος 2ος, Le Fonds Coislin, Paris 1945, σελ. 194-195. Miguel Arranz, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 309-314. J. Duncan, *Coislin 213 Euchologe de la Grande Église* (tesi di laurea), Roma 1983. J. Maj, *Coislin 213 Eucologio della Grande Chiesa* (tesi di laurea), Roma 1900. S. Parenti - E. Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, Roma 1995, σελ. XXXVII-XXXVIII.

25. 6535-5508 = 1027.

26. Α. Dmitrievskij, *Εὐχολόγια*, Κίεβον 1901, σελ. 993. J. Duncan, *Coislin 213 Euchologe de la Grande Église*, Ρώμη 1983, σελ. VII.

27. J. Duncan, *Coislin 213 Euchologe de la Grande Église*, Ρώμη 1983, σελ. 1.

τὰ περιέχοντα τὴν διάταξιν «ἐπὶ μύρου, τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ».

4. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον εὐχολόγιον τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ὑπ' ἀριθμ. 959 (Codex Sinaiticus gr. 959)²⁸, τοῦ ια' αἰῶνος. Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 120α-122β τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 120α-122β) «Εὐχὴ ἤγουν ποιήσεις μύρου γινομένου τῇ Ἁγίᾳ Πέμπτῃ ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπισκόπου. Γινομένης ἀκολούθως πάσης τῆς ἁγίας λειτουργίας...».

Ἐκδόσεις: Donato Diamante, *L' Eucologio Sinai 959 (tesi dottorale)*, Ρώμη 1994, σελ. 239-244.

5. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον εὐχολόγιον Βησσαρίωνος-Κρυπτοφέρρου (Grottaferrata gr. G.b.I = Γ.β.Ι)²⁹, τοῦ ιβ' αἰῶνος. Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 70α-71α τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 70α-71α) «Εὐχὴ ἐπὶ ποιήσει μύρου γινομένη τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Εἰσαγομένων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ...».

Ἐκδόσεις:

α) Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 504. Ἄνευ τοῦ κειμένου τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...», δι' ἃς παραπέμπει εἰς τὴν «ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Μύρου» τοῦ Μ. Εὐχολογίου, τὴν δημοσιευομένην καὶ ἐν Γκόαρ (σελ. 501- 503), ἐξ ἀνατυπώσεως ἐκ τοῦ ἐντύπου Μ. Εὐχολογίου τοῦ ἔτους 1638.

β) Miguel Arranz, *L' Eucologio costantinopolitano agli inizi del secolo XI*, Ρώμη 1996, σελ. 216-219.

Ἀνατύπωσις (ἐκ τοῦ Εὐχολογίου τοῦ Γκόαρ): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 50. Ἄνευ τοῦ κειμένου τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...».

6. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς

28. Βιβλιογραφία: V. Gardthausen, *Catalogus codicum graecorum Sinaiticorum*, Oxford 1886, σελ. 205. A. Dmitrievskij, *Εὐχολόγια*, Κίεβον 1901, σελ. 42-64 (ἀριθμ. 5), ἰδίᾳ σελ. 59. Miguel Arranz, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 305-309. Donato Diamante, *L' Eucologio Sinai 959*, Venezia 1995. S. Parenti - E. Velkovska, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, Roma 1995, σελ. XL.

29. Βιβλιογραφία: Antonio Rocchi, *Codices Cryptenses seu Abbatiae Cryptae Ferratae*, Tusculani 1883, σελ. 235-244. Miguel Arranz, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 290-295, 314-316. Τοῦ αὐτοῦ, «Circonstances et conséquences liturgiques du concii

τὸ ὑπ' ἀριθμ. 662 χειρόγραφον εὐχολόγιον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν³⁰, τοῦ ιβ'-ιγ' αἰῶνος. Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 95α-96β τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 95α-96β) «*Εὐχὴ ἐπὶ ποιήσει μύρου γινομένη τῇ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Εἰσαγομένων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ ἁγία τραπέζῃ...*».

7. Ἰδιότυπος διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*τάξις σὺν Θεῷ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μύρου*», περιλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον ὑπ' ἀριθμ. 43 τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἱεράς μονῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (Codex 43 S. Crucis)³¹, τοῦ ἔτους 1122. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, Τυπικὸν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας, ἐμπεριέχον τὴν «*διάταξιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τῆς μεγάλῃς τῶν παθῶν ἑβδομάδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἀρχαῖον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας ἔθος*», εὐρίσκεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1888 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἡ διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου καταλαμβάνει τὰ φύλλα 75α-80α τοῦ χειρογράφου.

Ἐκδοσις: Ἀ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, τόμος 2ος, Πετροῦπολις 1894, σελ. 99-105.

Ἀνατύπωσις³²: Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 50-56.

8. Ἰδιότυπος διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου

le de Ferrare-Florence», ἐν (G. Alberigo) *Christian Unity* (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 97), Louvain 1991, σελ. 407-427, ἰδίᾳ σελ. 420-427. Τοῦ αὐτοῦ, *L' Eucologio constantinopolitano agli inizi del secolo XI*, Roma 1996.

30. Βιβλιογραφία: Ἰωάννου Σακκελίωνος - Ἀλκιβιάδου Σακκελίωνος, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθῆναι 1892, σελ. 123 (Εὐχολόγιον «*κατὰ τὴν ιβ' ἑκατονταετηρίδα γεγραμμένον*»). Miguel Arranz, «Les sacrements de l'ancien Euchologe constantinopolitain», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 316-321.

31. Βιβλιογραφία: Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, τόμος 2ος, Πετροῦπολις 1894, σελ. 1-254. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 3ος, Πετροῦπολις 1897, σελ. 98-101 (ἀριθμ. 43). Α. Dmitrievskij, *Drevnejsie patriarsie tipikoni*, Κίεβον 1907. Miguel Arranz, «Les grandes étapes de la liturgie byzantine», ἐν *Bibliotheca «Ephemerides Liturgicae»*, Subsidia 7 (Conférences St. Serge 1975), Ρώμη 1976, σελ. 58-59. Georges Wagner, «La consécration du myron», ἐν *Bibliotheca «Ephemerides Liturgicae»*, Subsidia 44 (Conférences St. Serge 1987), Ρώμη 1988, σελ. 291.

32. Ἄλλη ἀνατύπωσις (μετὰ τινων παραλείψεων): Τιμοθέου Θέμελη, «Αἱ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τελεταί», ἐν *Νέα Σιών* 10,2 (1910) 88-92.

Μύρου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ τοῦ ἁγίου μύρου σκευὴ καὶ ὅπως τελεῖται πᾶσα ἡ ἀκολουθία τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ», περιλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον Vaticanus gr. 1970 (Codex Rossanensis)³³, τοῦ 1β' αἰῶνος, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εὐχολόγιον, προερχόμενον «ἐκ τῆς μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Πατῆρος»³⁴, ἐν Ροσσάνο (τὸ Ρυσιάνον) τῆς Καλαβρίας, περιλαμβάνει διάταξιν παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου (μετὰ καταλόγου τῶν «εἰδῶν», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον), ὡς καὶ διάταξιν καθαγιασμοῦ κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην. Ἄτυχῶς ἡ τελευταία αὕτη διάταξις δὲν εἶναι πλήρης, λόγῳ ἀπωλείας φύλλων τινῶν ἐκ τοῦ χειρογράφου.

Ἔκδοσις: André Jacob, «Cinq feuillets du codex Rossanensis (Vat. gr. 1970) retrouvés à Grottaferrata», ἐν *Le Muséon* 87 (1974) 52-57³⁵.

9. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον εὐχολόγιον Bodleianus Auct. E. 5.13 (Misc. gr. 78)³⁶,

33. Βιβλιογραφία: Giovanni Mercati, «L' Eucologio di S. Maria del Patire con un frammento di anafora greca inedita», ἐν *Revue Bénédictine* 46 (1934) 224-240. H. W. Codrington, «The anaphoral fragment in the Rossano Euchologion», ἐν *Revue Bénédictine* 48 (1936) 182-185. Hieronymus Engberding, «Zum Myronweihegebet des Vat. gr. 1970», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 26 (1960) 251-274. Paul Canart - Vittorio Peri, *Sussidi bibliografici per i manoscritti greci della Biblioteca Vaticana* (Studi e Testi 261), Città del Vaticano 1970, σελ. 663-664. André Jacob, «Cinq feuillets du Codex Rossanensis (Vat. gr. 1970) retrouvés à Grottaferrata», ἐν *Le Muséon* 87 (1974) 45-57 (Πρβλ. Marco Petta, ἐν *Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata* 29 (1975) 93-94). André Jacob, «L' Euchologe de Sainte-Marie du Patir et ses sources», ἐν *Atti del Congresso Internazionale su S. Nilo di Rossano*, Rossano-Grottaferrata 1989, σελ. 75-118. Marco Buonocore, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1968-1980*, τόμος 2ος (Studi e Testi 319), Città del Vaticano 1986, σελ. 945. Massimo Ceresa, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1981-1985* (Studi e Testi 342), Città del Vaticano 1991, σελ. 407.

34. André Jacob, «L' Euchologe de Sainte-Marie du Patir et ses sources», ἐν *Atti del Congresso Internazionale su S. Nilo di Rossano*, Rossano-Grottaferrata 1989, σελ. 81.

35. Πρβλ. André Jacob, «L' Euchologe de Sainte-Marie du Patir et ses sources», ἐν *Atti del Congresso Internazionale su S. Nilo di Rossano*, Rossano-Grottaferrata 1989, 102-106.

36. Βιβλιογραφία: H. O. Coxe, *Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae*, τόμος 1ος, Oxford 1853, σελ. 661 (ἀριθμ. 78). André Jacob, «Un Euchologe du Saint-Sauveur «in Lingua Phari» de Messine, le Bodleianus Auct. E. 5.13», ἐν *Bulletin de l' Institut Historique Belge de Rome* 50 (1980) 283-364. Miguel

ἄλλοτε τῆς ἐν Μεσσηνί «μεγάλῃς καὶ περιβλέπτου μονῆς τοῦ Σωτή-
ρος», νῦν δὲ ἐν Ὁξφόρδῃ, τοῦ ιβ' αἰῶνος (περὶ τὸ 1132). Ἡ διάταξις
καταλαμβάνει τὰ φύλλα 157α-159β τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 157α-159β) Εὐχὴ «ἤγουν ποιήσις Μύρου γινομένη τῇ Ἁγίᾳ
Πέμπτῃ τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος ὑπὸ μόνου ἐπισκόπου».

Ἔκδοσις: André Jacob, «Un Euchologe du Saint-Sauveur “in Lin-
gua Phari” de Messine. Le Bodleianus Auct. E. 5.13», ἐν *Bulletin de
l' Institut Historique Belge de Rome* 50 (1980) 341-342. Εἰς τὴν ἔκδο-
σιν δὲν περιελήφθη τὸ κείμενον τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...»
καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...».

10. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, πε-
ριλαμβανομένη εἰς τὸ χειρόγραφον εὐχολόγιον τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιο-
θήκης Νεαπόλεως (Neapolitanus II C 21)³⁷, τοῦ ιβ' αἰῶνος. Ἡ διάτα-
ξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 88β-90β τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 88β-88β bis) «Τάξις γινομένη ἐπὶ ποιήσει μύρου³⁸. Χρῆ εἶ-
δέναι ὅτι εἰς τὰς ι' λίτρας τοῦ ἐλαίου...». Περιλαμβάνεται κατάλογος
15 (μετὰ τοῦ ἐλαίου) «εἰδῶν», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον
Μύρον³⁹.

(φύλ. 88β bis) «Τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, εἰσαγομένων τῶν
ἀγίων δώρων ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ...».

(φύλ. 88β bis - 90α) «Κύριε τοῦ ἐλέους...».

(φύλ. 90α-90β) «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...».

11. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου εἰς

Arranz, «Les prières de la gonyklisia ou de la génuflexion du jour de la Pentecôte dans
l' ancien Euchologe byzantin», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 48 (1982) 108, ὑποσ.
44. Τοῦ αὐτοῦ, «La consécration du saint myron», ἐν *Orientalia Christiana Periodi-
ca* 55 (1989) 321, ὑποσημ. 7.

37. Βιβλιογραφία: Salvatore Cyrillus, *Codices graeci manuscripti Regiae Bi-
bliothecae Borbonicae descripti atque illustrati*, τόμος 1ος, Νεάπολις 1826, σελ. 266-268.
Ginus Pierleoni, *Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Nationalis Neapolita-
nae*, τόμος 1ος (Indici e Cataloghi, Nuova Serie-VIII), Ρώμη-1962, σελ. 254-255 (ἀριθμ.
89). Miguel Arranz, «La consécration du saint myron», ἐν *Orientalia Christiana
Periodica* 55 (1989) 332, ὑποσ. 11.

38. Ἐπίσης, εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ φύλλου 88β, ἡ σημείωσις «σύνταξις πῶς δεῖ
ἐψησαὶ καὶ κατασκευάσαι τὸ ἅγιον μύρον».

39. Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ “ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου” εἰς τὰς
ἐκδόσεις τοῦ Μ. Εὐχολογίου», ἐν *Θεολογία* 65 (1994) 460-461. Ἐν σελ. 461, τὸ «ἄμω-
νον» διορθωτέον εἰς «ἄμμων».

τὸ ὑπ' ἀριθμ. 292 χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης (Marcianus gr. 292)⁴⁰, ἐκ τῶν τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος (ἀριθμ. 202)⁴¹, ὅπερ ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 1306 ἐν Κρήτῃ ὑπὸ Μιχαὴλ Λουλλούδη⁴².

Ἐν τῷ χειρογράφῳ περιλαμβάνεται τὸ ὧδε σημεῖωμα· «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς ἀναγνώστου καὶ αἰχμαλώτου⁴³ Μιχαὴλ τοῦ Λουλλούδη τοῦ ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδικτιῶνος δ', ἔτους 6814⁴⁴, μετοικισμένου εὐρισκομένου μου ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, διὰ τὸ τὴν ἐμὴν πατρίδα ὑπὸ τῶν ἀθέων αἰχμαλωτισθῆναι Περσῶν⁴⁵, ἐν τῷ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ κδ', ἰνδικτιῶνος γ', ἔτους 6813, περσαρχοῦντος τοῦ Σασᾶ»⁴⁶.

40. Βιβλιογραφία: A. Zanetti - A. Bongiovanni, *Graeca D. Marci Bibliotheca codicum manu scriptorum*, Venezia 1740, σελ. 138. J. Morelli, *Bibliotheca manuscriptorum graeca et latina*, τόμος 1ος, Bassani 1802, σελ. 167-168. Alexander Turyn, *Dated greek manuscripts of the thirteenth and fourteenth centuries in the libraries of Italy*, τόμος 1ος, Urbana-Chicago-London 1972, σελ. 105-109. Mariarosa Formentin, *I codici greci di medicina nelle tre Venezie*, Padova 1978, σελ. 14, 88, 89, 99, 101. Elpidius Mioni, *Bibliothecae Divi Marci Venetiarum, Codices graeci manuscriptorum*, τόμος 1ος (Indici e Cataloghi, Nuova Serie VI), Roma 1981, σελ. 416-418. Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ “ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου” ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 292 χειρογράφῳ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης», ἐν *Θεολογία* 63 (1992) 385-399. Ἄτυχῶς, ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ δημοσιεύματι ἐν τῇ *Θεολογία* παρεσέφεραν οὐκ ὀλίγα τυπογραφικὰ ἀβλεπτήματα. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν παροραμάτων τούτων σημειοῦνται ἐν *Θεολογία* 65 (1994) 445, ὑποσημ. 41. Τὰ ἀβλεπτήματα δὲν ὑπάρχουν ἐν τῷ ἀνατύπῳ.

41. H. O mont, «Inventaire des manuscrits grecs et latins donnés à Saint-Marc de Venise par le cardinal Bessarion (1468)», ἐν *Revue des Bibliothèques* 4 (1894) 129-187 (ἰδίᾳ σελ. 157, ἀριθμ. 202).

42. Σπυριδῶνος Λάμπρου, «Μιχαὴλ Λουλλούδης ὁ Ἐφέσιος καὶ ἡ ὑπὸ τῶν τούρκων ἄλωσις τῆς Ἐφέσου», ἐν *Νέος Ἑλληνομνήμων* 1 (1904) 209-212. Alexander Turyn, *Dated greek manuscripts of the thirteenth and fourteenth centuries in the libraries of Italy*, τόμος 1ος, Urbana-Chicago-London 1972, σελ. 105-109. Τοῦ αὐτοῦ, «Michael Lulludes (or Luludes), a scribe of the palaeologan era», ἐν *Rivista di Studi Bizantini e Neoellenici* 10-11 (1973-1974) 3-15. E. Trapp, *Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit*, τεῦχος 6ον, Βιέννη 1983, σελ. 217.

43. Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶ, *Λεξικὸν Μεσαιωνικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Δημιώδους Γραμματείας 1100-1669*, τόμος 1ος, Θεσσαλονίκη 1969, 140 «αἰχμαλώτος» (β) ὁ μὴ ἔχων πατρίδα, ὁ περιπλανώμενος.

44. 6814-5508 = 1306.

45. Πρόκειται περὶ τῆς ἄλωσης τῆς Ἐφέσου ὑπὸ τῶν τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1304, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σασᾶ. Πρβλ. Γεωργίου Παχυμέρου, «Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος» 7,13· *PG* 144,646-647.

46. Σπυριδῶνος Λάμπρου, «Μιχαὴλ Λουλλούδης ὁ Ἐφέσιος», ἐν *Νέος Ἑλληνομνήμων* 1 (1904) 210. Alexander Turyn, *Dated greek manuscripts of the thirteenth and fourteenth centuries in the libraries of Italy*, τόμος 1ος, σελ. 106, τόμος

Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων σημειωμάτων, περιληφθέντων εἰς ἄλλα χειρόγραφα, συνάγεται ὅτι ὁ Μιχαὴλ Λουλλούδης κατήγετο ἐξ Ἐφέσου, ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν ταύτης (24 Ὀκτωβρίου 1304) μετῴκησεν εἰς Κρήτην, ὅτι τὸ ἔτος 1306 ἦτο ἀναγνώστης, ὅτι τὸ ἔτος 1313 ἦτο ἱερεὺς καὶ ὅτι ἀπέκτησε τὸ ὄφρικοιον τοῦ «*πρωτοψάλτου τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας*». Τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ τυγχάνει ἄγνωστον.

Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 325β-326α τοῦ χειρογράφου. (φύλ. 325β) «*Κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ἀντὶ τοῦ Χερουβικοῦ...*».

(φύλ. 325β-326α) «*Ἡ δὲ ὕλη τοῦ μύρου ἔχει οὕτως. Εἰς ματλαῖα ἐλαίου ιβ'...*».

Ἐκδοσις: Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 292 χειρογράφῳ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης», ἐν *Θεολογία* 63 (1992) 393-399.

12. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 865 (163) εἰλητάριον τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱεράς μονῆς τοῦ Ξενοφώντος⁴⁷, τοῦ ιδ' αἰῶνος.

(Εὐχή) «*ἐπὶ ποιήσει μύρου γινομένη τῇ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Πέμπτη. Εἰσαγομένων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ...*».

«*Κύριε τοῦ ἐλέους...*».

«*Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὅλων...*».

«*Καὶ τότε δίδωσι καιρὸν τῷ ἐν τῷ ἄμβωνι εἰπεῖν καὶ γίνεται τῶν πυλῶν ἢ ἀνοιξίς καὶ προσαναπληροῖ ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἐπόμενα τῆς θείας προσκομιδῆς*».

13. Διάταξις καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸν βαρβερινὸν ἑλληνικὸν κώδικα 410 (Barberinianus gr. 410)⁴⁸,

2ος, πίναξ 235. Elpidius Mioni, *Bibliothecae Divi Marci Venetiarum, Codices graeci manuscripti*, τόμος 1ος, Ρώμη 1981, σελ. 416.

47. Βιβλιογραφία: Σπυρίδωνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 1ος, Cambridge 1985, σελ. 74, ἀριθμ. 865 (163). A. Dmitrievskij, *Εὐχολόγια*, Κίεβον-1901, σελ. 360-362 (ἀριθμ. 44), ἰδίᾳ σελ. 362.

48. Βιβλιογραφία: Paul Canart - Vittorio Peri, *Sussidi bibliografici per i manoscritti greci della Biblioteca Vaticana* (Studi e Testi 261), Città del Vaticano 1970, σελ. 149. André Jacob, «Les Euchologes du fonds Barberini grec de la Bibliothèque Vaticane», ἐν *Didaskalia* 4 (1974) 177-181. Marco Buonocore, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1968-1980*, τόμος 1ος (Studi e Testi 318), Città del Vaticano 1986, σελ. 107. Massimo Ceresa, *Bibliografia dei fondi*

τοῦ ιε' αἰῶνος, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 151β-153α τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 151β) «*Εὐχὴ ἐπὶ ποιήσει μύρου γινομένη τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Εἰσαγομένων τῶν ἁγίων δώρων ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ...*».

(φύλ. 151β-152β) «*Κύριε τοῦ ἐλέους...*».

(φύλ. 152β-153α) «*Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...*».

(φύλ. 153α) «*Καὶ τότε γίνεται τῶν πυλῶν ἢ ἄνοιξις καὶ προσαναπληροῦνται*».

14. Ἡ διάταξις «ὅπως γίνεται ἢ τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευὴ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως», περιλαμβανομένη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 635 χειρόγραφον τῆς λαύρας Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου⁴⁹, τοῦ ιε' αἰῶνος, εὐρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Τὸ χειρόγραφον ἐπιγράφεται «*τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας ἐκκλησίας λαύρας τοῦ ἁγίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα*» αὕτη δὲ ἡ ἀκολουθία γίνεται καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίοις μοναστηρίοις», περιέχει ὁμως καὶ ἄλλα κείμενα «*ἐκ παλαιστινιακῶν τε καὶ βυζαντιακῶν τυπικῶν*»⁵⁰.

Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 269α-270α τοῦ χειρογράφου.

(φύλ. 269α-269β) «*Ὅπως γίνεται ἢ τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευὴ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐντὸς τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς, συνάγονται τὰ εἶδη καὶ ἀπὸ τὴν Δευτέραν τῶν Βαΐων κοπανίζονται...*».

(φύλ. 269β-270α) «*Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...*».

(φύλ. 270α) «*Τὰ δὲ τοῦ μύρου εἶδη εἰσὶ ταῦτα*» καρυόφυλλα, σχοίνου ἄνθος, κινάμωμον...».

Ἀσφαλῶς ὑφίσταται σχέσις τῆς διατάξεως ταύτης καὶ τῆς διατάξεως «*περὶ τῆς τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως*», τῆς ἀποσταλείσης ὑπὸ Γεωργίου Κορεσίου εἰς τὸν Γκόαρ (κατωτέρω, ἀριθμ. 19).

15. Ἡ «*τελετὴ τοῦ ἁγίου Μύρου*» ἐν τῷ συγγράμματι *Συμεῶν*

manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1981-1985 (Studi e Testi 342), Città del Vaticano 1991, σελ. 28.

49. Βιβλιογραφία: Ἄ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 2ος, Πετρούπολις 1894, σελ. 624-628 (ἀριθμ. 635), ἰδίᾳ σελ. 628.

50. Ἄ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 2ος, Πετρούπολις 1894, σελ. 625.

ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (1416/1417-1429) «Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων».

Συγκεκριμένως, Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης⁵¹ εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ τοῦτο (κεφ. 71-73) περιλαμβάνει διάταξιν παρασκευῆς καὶ καθαρῆς τοῦ ἁγίου Μύρου, μετὰ σχολίων⁵².

Ἔκδοσις: Δοσιθεῦ Ἱεροσολύμων, *Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων*, Ἰάσιον 1683, σελ. 87-91⁵³.

Ἀνατύπωσις: *PG* 155, 240-248⁵⁴.

16. Ἡ «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου» τοῦ ἐντύπου Μ. Εὐχολογίου⁵⁵.

Ἡ πρώτη τύποις ἔκδοσις τοῦ Μ. Εὐχολογίου⁵⁶, ἥς διεσώθη ἀντίτυπον, εἶναι ἡ ἔκδοσις, ἡ γενομένη κατὰ τὸ ἔτος 1545, ἐν Βενετίᾳ, ὑπὸ Νικολάου Σοφριανοῦ «καὶ τῶν ἐταίρων Μάρκου Σαμαριάρου καὶ Νικολάου Ἐπάρχου».

51. Βιβλιογραφία: *DTC* 14, 2976-2984 (Μ. Jugie). Ἰωάννου Φουντούλη, *Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1965. David Balfoing, «Ἁγίου Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (1416/1417-1429), Ἔργα Θεολογικὰ» (*Ἀνάλεκτα Βλατάδων* 34), Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 17-76. Θεοδώρου Ζήση, «Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Περὶ τοῦ βίου, τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ», ἐν *Πρακτικὰ Λειτουργικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης* (1981), Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 39-52. Ἰωάννου Φουντούλη, «Ὁ ἅγιος Συμεὼν ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης», *Προλεγόμενα εἰς τὸν τόμον 155 τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας τοῦ J.-P. Migne* (ἔκδοσις Ἀθηνῶν, 1994), σελ. θ'-ιθ'.

52. Πρβλ. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 64-70.

53. Μετάφρασις εἰς τὴν ἀπλὴν ἐλληνικὴν: Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, *Τὰ πάντα «ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν ὀμιλουμένην μετενεχθέντα»*. Ἀθῆναι 1882, σελ. 98-103. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς μεταφράσεως εἰς τὴν ἀπλὴν ἐλληνικὴν ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1791, «ἐπιστοσίᾳ Πολυζῶη Λαμπαντιζιώτη» (Λευκίᾳ/Βιέννῃ/Βενετία). Πρβλ. Γεωργίου Λαδᾶ - Ἀθανασίου Χατζηδημήμου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1791-1795*, Ἀθῆναι 1970, σελ. 85-88. Θωμᾶ Παπαδοπούλου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*, τόμος 1ος, Ἀθῆναι 1984, σελ. 409. Μεταφραστῆς, κατὰ τοὺς Λαδᾶν-Χατζηδημήμου (ἐνθ' ἄν., σελ. 86), εἶναι ὁ Γεώργιος Βεντότης, κατὰ τὸν Ἰωάννην Φουντούλην (*Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμος 1ος, Θεσσαλονίκη 1973², σελ. 83, ἀριθμ. 39), ὁ Πολυζῶης Λαμπαντιζιώτης.

54. Παρίσιος 1866 (= Ἀθῆναι 1994).

55. Βιβλιογραφία: Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου» εἰς τὰς ἔκδοσις τοῦ Μ. Εὐχολογίου», ἐν *Θεολογία* 65 (1994) 437-461.

56. Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ ἔκδοσις ἐπιγράφεται «*Εὐχολόγιον*», οὐχὶ δὲ Μέγα Εὐχολόγιον. Ὁ τίτλος τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου ἐπικρατεῖ εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἔκδοσις, προφανῶς ἐν συγκρίσει ἢ ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ λεγόμενον Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον.

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τοῦ Μ. Εὐχολογίου, εἰς τὰ φύλλα μ(Ι)β - μ(ΙΙΙ)α⁵⁷, περιλαμβάνεται «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου μεγάλου Μύρου»⁵⁸, ἣτις ἀπαρτίζεται:

α) Ἐκ τῆς διατάξεως καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην. «*Τῇ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἀντὶ τοῦ Χερουβικοῦ λέγομεν...*».

β) Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν «εἰδῶν», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον. «*Ἡ δὲ ὕλη τοῦ μύρου ἔχει οὕτως. Εἰς ματλαῖα ἐλαίου ιβ'...*».

γ) Ἐκ τινος σημειώματος περὶ τοῦ «πιστικοῦ» ἢ «μυστικοῦ» μύρου καὶ περὶ τοῦ ἀλαβάστρου. «*Τὸ δὲ πιστικὸν μύρον, ὅπερ ὁ Μωϋσῆς πρῶτος...*».

Ἡ «Ἀκολουθία» αὕτη, ἡ περιληφθεῖσα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μ. Εὐχολογίου κατὰ τὸ ἔτος 1545, περιλαμβάνεται καὶ εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐκδόσεις τοῦ Μ. Εὐχολογίου⁵⁹, αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον πλησιάζουν ἢ καὶ ὑπερβαίνουν τὰς ἑκατόν⁶⁰. Ἐκ σχετικῆς ἐρεύνης εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐκδόσεις τοῦ Μ. Εὐχολογίου συνάγεται ὅτι ἡ «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου», ἣτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1545, ἀπετέλεσε τὸ *textus receptus*, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε δημοσιεύεται στερεοτύπως εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Μ. Εὐχολογίου, τὰς γενομένας ἐν Βενετία, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ εἰς τὰς δύο ἐκδόσεις τὰς γενομένας ἐν Ρώμῃ (1754, 1873) ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, πλὴν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν στιξιν καὶ ἀλλοιώσεων τινων εἰς τὸ κείμενον, αἵτινες ὀφείλονται εἴτε εἰς ἀβλεπτήματα, εἴτε εἰς πρωτοβουλίας τῶν κατὰ καιροὺς ἀναλαβόντων τὴν ἐπιμέλειαν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου», ἡ περιλαμβανομένη εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ ἐντύπου Μ. Εὐχολογίου, περιελήφθη ἐπίσης, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου μεγάλου Μύρου», εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ὑπὸ Habertus, Παρίσιοι 1643, σελ. 695-700 (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως)⁶¹.

57. Ἡ ἀρίθμηση γίνεται κατὰ τυπογραφικὰ φύλλα (α, β, γ, δ, ε...).

58. Εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις ἐπικρατεῖ ὁ τίτλος «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου».

59. Ὡς καὶ εἰς τὰς δύο ἐκδόσεις τοῦ Εὐχολογίου τοῦ Γκόαρ. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει, Παρίσιοι 1647, σελ. 628-647. Ἐν τῇ δευτέρῃ ἐκδόσει, Βενετία 1730, σελ. 501-517. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκδόσεις, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως.

60. Δὲν ὑφίσταται πλήρης κατάλογος τῶν ἄχρι τοῦδε γενομένων ἐκδόσεων τοῦ Μ. Εὐχολογίου. Ὁ Θωμᾶς Παπαδόπουλος ἀριθμεῖ ἑβδομήκοντα πέντε ἐκδόσεις, γενομένας κατὰ τὰ ἔτη 1526-1800 [*Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*, (Πραγματεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 48), τόμος 1ος, Ἀθῆναι 1984, σελ. 162-167, ἀριθμ. 2168-2242].

61. Isaacius Habertus (Isaac Habert), *Ἀρχιερατικὸν (Liber pontificalis Ecclesiae Graecae)*, Παρίσιοι 1643. Δευτέρα ἔκδοσις: Παρίσιοι 1676.

Ἄντιθέτως, εἰς τὰς ὀρθοδόξους ἐκδόσεις τοῦ Ἀρχιερατικοῦ, ἐν Βενετία⁶², Κωνσταντινουπόλει⁶³ καὶ Ἀθήναις⁶⁴, δὲν περιλαμβάνεται ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου.

17. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ Ἀλλατιανὸν Εὐχολόγιον, ἦτοι εἰς τὸ χειρόγραφον Barberinianus gr. 390 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ⁶⁵, τοῦ ἔτους 1575/1576.

Τὸ χειρόγραφον ἐγράφη, «ἐν ἔτει ζ'πδ'» (7084 = 1575/1576), ἐν Κύπρῳ, κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος Γερμανοῦ⁶⁶

62. Πρώτη ἐκδοσις: Ἀρχιερατικόν, Βενετία 1714, «ἐπιμελεῖα καὶ ἀναλώμασι τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Νύσσης κυρίου Μητροφάνους». Καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ἐν Βενετία κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα.

63. Ἀρχιερατικόν, Κωνσταντινούπολις 1820 (ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου).

64. Ἀρχιερατικόν, Ἀθήναι 1902 (ὑπὸ Παρασκευᾶ Παρασκευοπούλου). Ἀρχιερατικόν, Ἀθήναι 1971, 1990, 1994 (ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας).

65. Βιβλιογραφία: Giovanni Mercati, «Un eucologio cipriote che si cercava», ἐν *Traditio* 7 (1949-1951) 223-232. Κ. Χατζηψάλτη, «Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν», ἐν *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 22 (1958) 23-25. Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ Κύπριος ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος ἢ Λευκάρων Γερμανὸς (1572-1595);» ἐν *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 29 (1965) 63-69. Jean Darrouzès, «Autres manuscrits originaux de Chypre», ἐν *REB* 15 (1957) 159-160. Τοῦ αὐτοῦ, *Recherches sur les œuvres de l'Église byzantine* (Archives de l'Orient Chrétien 11), Paris 1970, σελ. 226-227, 283 (ὑπόσημ. 2), 316. Τοῦ αὐτοῦ, «Textes synodaux chypriotes», ἐν *REB* 37 (1979) 5-122. Paul Canart - Vittorio Peri, *Sussidi bibliografici per i manoscritti greci della Biblioteca Vaticana* (Studi e Testi 261), Città del Vaticano 1970, σελ. 148. Miguel Arranz, «Les archives de Dmitrievsky dans la bibliothèque d'Etat de Leningrad», ἐν *OCF* 40 (1974) 81. André Jacob, «Les Euchologes du fonds Barberini grec de la Bibliothèque Vaticane», ἐν *Didaskalia* 4 (1974) 132, 133, 169-173. Igor Passarelli, «Sulla preghiera di benedizione delle iconi», ἐν *Collectanea Byzantina* (Orientalia Christiana Analecta 204), Ρώμη 1977, σελ. 239-253. Τοῦ αὐτοῦ, «Ancora sulla preghiera di benedizione delle iconi. La preghiera copta e quella del Barb. gr. 390», ἐν *Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata* 31 (1977) 81-88. Marco Buonocore, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1968-1980*, τόμος 1ος (Studi e Testi 318), Città del Vaticano 1986, σελ. 106-107. Massimo Ceresa, *Bibliografia dei fondi manoscritti della Biblioteca Vaticana, 1981-1985* (Studi e Testi 342), Città del Vaticano 1991, σελ. 28. Παύλου-Μενεβίσογλου, «Ἡ εὐχὴ ἐπὶ ἱστορηθεῖσαν καινὴν εἰκόνα' τοῦ Μ. Εὐχολογίου καὶ ἡ χρῆσις τῶν νέων εἰκόνων δι' ἁγίου Μύρου», ἐν *Κληρονομία* 25 (1993) 17-31. Παύλου (Βενεδίκτη) Ἐγγλεξάκη, *Εἵκοσι μελέται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου*, Ἀθήναι 1996, σελ. 46-47.

66. Βιβλιογραφία: Καλλινίκου Δελικάνη, *Ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα*, τόμος 2ος, Κωνσταντινούπολις 1904, σελ. 332-338, ἰδίᾳ σελ. 337. Ἰωάννου Χάκκεττ, *Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, κατὰ μετάφρασιν καὶ συμπλήρωσιν Χαριλάου Παπαϊωάννου*, τόμος 1ος, Ἀθήναι 1923, σελ. 259, ὑπόσημ. 15. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, *Ἡ ἐκκλησία Κύ-*

Κουσκωνάρι⁶⁷ (1572-1580). Τὸ ἔτος «ζπδ'» (7084) σημειοῦται ἐν τῷ χειρογράφῳ (φύλ. 47α). Ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀπαντᾷ ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος Γερμανοῦ (φύλ. 40β)⁶⁸, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰλαριῶνος, γραφέως τοῦ χειρογράφου (φύλ. 111β).

Ὁ Ἀμαθοῦντος Γερμανός, φεύγων ἐκ Κύπρου καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς Ρώμην (τὸ 1581), ἔλαβε προφανῶς μεθ' ἑαυτοῦ τὸ χειρόγραφο, ὅπερ ἐδώρησεν ἢ ἐπώλησεν εἰς τὸν καρδινάλιον Σιρλέτον (Guglielmo Sirleto)⁶⁹. Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σιρλέτου⁷⁰, τὸ χειρόγραφο, ἀφοῦ περιήλθεν εἰς δύο ἄλλας βιβλιοθήκας, κατέληξε, πρὸ τοῦ 1643, εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλλατίου (1669), τὸ χειρόγραφο, ὡς καὶ τὰ ἄλλα χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ, περιήλθε, διὰ διαθήκης, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καρδινάλιου Φραγκίσκου Barberini, ἀρχὰς δὲ τοῦ κ' αἰῶνος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ.

Ἡ διάταξις καταλαμβάνει τὰ φύλλα 7α-13α τοῦ χειρογράφου.

α) (Φύλ. 7α-10β) «*Τάξις γινομένη εἰς τὸ ποιῆσαι καὶ κατασκευάσαι ἅγιον μύρον. Ταῦτα εἰσὶ τὰ δάρεια τῆς κατασκευῆς. Οἶνος εὐώδης...*».

πρὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας 1571-1878, Ἀθήναι 1929, σελ. 10. Κ. Χατζηψάλτη, «Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν», ἐν *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 22 (1958) 23-25. Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ Κύπριος ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος ἢ Λευκάρων Γερμανός (1572-1595);», ἐν *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 29 (1965) 63-69. V. Peri, «Inizi e finalità ecumeniche del collegio greco in Roma», ἐν *Aevum* 44 (1970) 16-19, 57-62. Ἀνδρέου Τηλλυρίδου, «Ἄγνωστα κείμενα διὰ τοὺς μητροπολίτας Κυρηναίας Τιμόθεον (1625;1647), Πάφου καὶ Τριμυθοῦντος Νεκτάριον (1677-1686) καὶ Ἀμαθοῦντος Γερμανόν (1572-1600)», ἐν *Θεολογία* 46 (1975) 827-829, 833-835. Antonis Fyrgos, *Il collegio greco di Roma* (Analecta Collegii Graecorum 1), Ρώμη (1983), σελ. 291.

67. V. Peri, «Inizi e finalità ecumeniche del collegio greco in Roma», ἐν *Aevum* 44 (1970) 58. Ἀνδρέου Τηλλυρίδου, «Ἄγνωστα κείμενα...», ἐν *Θεολογία* 46 (1975) 834.

68. «*Εὐχὴ συγχωρητικὴ εἰς πᾶσαν ὠφέλειαν. Γερμανός ἐλέω Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντων, πρόεδρος πόλεως Νεμεσοῦ καὶ Κουρέων*» (Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 542).

69. Καρδινάλιος Guglielmo Sirleto (1514-1585). Βιβλιογραφία: *DTC* 14, 2174-2175 (J. Mercier).

70. Ἐν τῷ καταλόγῳ «τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου καρδινάλεως Σιρλέτου», τὸ χειρόγραφο τοῦτο ἐσημειοῦτο ὡς ἀκολούθως: «*βιβλίον βαμβάκινον, ἀντίγραμμα, ἐν ᾧ ἔνεστιν τάξις καὶ ἀκολουθία εἰς τὸ κατασκευάσαι ἅγιον μύρον, καὶ τινες οὐκ ὀλίγαι τάξεις καὶ ἀκολουθίαι εἰς χειροτονίας ἱερέων, διακόνων, ἐπισκόπων καὶ ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν τάξεων, καὶ διάφοροι εὐχαὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἀφορμάς, καὶ ὡς συλλήβδην εἰπεῖν εὐχολόγιον καλούμενον τὸ βιβλίον*»

β) (φύλ. 10β-13α) «*Τῇ δὲ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ὅτε μέλλει ἡ λειτουργία ἀρχεσθαι...*».

Ἐκδοσις (πρώτου μέρους): Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 511-512.

Ἐκδοσις (δευτέρου μέρους): Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 504-505.

Ἀνατυπώσεις (πρώτου μέρους):

α) Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 27-30.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 56-58.

Ἀνατυπώσεις (δευτέρου μέρους):

α) Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Μικρὸν Εὐχολόγιον*, τόμος 1ος, Ἀθήναι 1950, σελ. 385-386.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 58-60.

18. Ἡ «*συμβολὴ τοῦ μεγάλου μύρου*» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 489 χειρογράφων τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱεραῶς μονῆς Διονυσίου⁷¹, τοῦ ιε⁷² ἢ ις⁷³ αἰῶνος⁷³, προερχόμενον ἐκ Κύπρου.

Ἡ «*συμβολή*» αὕτη καταλαμβάνει τὸ φύλλον 171α-171β τοῦ χειρογράφου. Πρόκειται περὶ καταλόγου «*εἰδῶν*», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον.

19. Διάταξις «*περὶ τῆς τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως*» (Γεωργίου Κορεσίου).

(Giovanni Mercati, «Un eucologio cipriò che si cercava», ἐν *Traditio* 7 (1949-1951) 228-229).

71. Βιβλιογραφία: Σπυριδῶνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 1ος, Cambridge 1895, σελ. 429, ἀριθμ. 4023 (489). Α. Dmitrievskij, *Εὐχολόγια*, Κίεβον 1901, ἀριθμ. 80, σελ. 638-644. P. de Meester, *Liturgia Bizantina, Rituale - Benedizionale Bizantino*, Roma 1930, σελ. 242, ὑποσ. 2. Jean Darrouzès, «Autres manuscrits originares de Chypre», ἐν *REB* 15 (1957) 137-138. Τοῦ αὐτοῦ, «Recherches sur les ὁφείκια de l'eglise byzantine» (*Archives de l'Orient Chrétien* 11), Paris 1970, σελ. 228, 237 (ὑπόσημ. 1), 560. Τοῦ αὐτοῦ, «Textes synodaux chypriotes», ἐν *REB* 37 (1979) 5-122. Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ εὐχή «ἐπὶ ἰστορηθεῖσαν καινὴν εἰκόνα» τοῦ Μ. Εὐχολογίου καὶ ἡ χρίσις τῶν νέων εἰκόνων δι' ἁγίου Μύρου», ἐν *Κληρονομία* 25 (1993) 17-31.

72. Σπυριδῶνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 1ος, Cambridge 1895, σελ. 429, ἀριθμ. 4023 (489).

73. Jean Darrouzès, «Autres manuscrits originares de Chypre», ἐν *REB* 15 (1957) 137. Ὁ αὐτὸς Darrouzès, ἐν *REB* 37 (1979) 55, προκειμένου περὶ τῶν φύλλων 171-172 τοῦ χειρογράφου, σημειοῖ ὅτι ἐγράφησαν ὑπὸ μετεγενεστέρας χειρὸς.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ Γεώργιος Κορέσιος⁷⁴ (δεύτερον ἡμῶν τοῦ ἱε' αἰῶνος - πρῶτον ἡμῶν τοῦ ἱε')⁷⁵, ἱατρὸς καὶ θεολόγος, ἐκ Χίου, εὗρισκετο εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Γκόαρ (1601-1654), ἀπέστειλε δὲ εἰς αὐτὸν διαφόρους εὐχάς, ἀντιγραφείσας ἐκ χειρογράφων εὐχολογίων, πρὸς συμπεριληψὶν εἰς τὸ ὑπὸ ἐκδοσὶν Εὐχολόγιον αὐτοῦ, Παρίσιον 1647. Ὁ Γκόαρ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἀναφέρεται συγκεκριμένως εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ συνεργασίαν μετὰ τοῦ Γεωργίου Κορεσίου⁷⁶.

Ἄτυχῶς δὲν διεσώθη (ἢ δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστόν) τὸ χειρόγραφον εὐχολόγιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ οὗ ἐλήφθη ἡ περὶ τοῦ «μεγάλου μύρου» διάταξις, ἢ ἀποσταλεῖσα εἰς τὸν Γκόαρ ὑπὸ τοῦ Κορεσίου. Ἐπίσης δὲν διεσώθη τὸ εἰς τὸν Γκόαρ ἀποσταλὲν ἀντίγραφον. Εἰς τὸ χειρόγραφον Suppl. gr. 1093(3) τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων, σώζεται τὸ κείμενον 11 εὐχῶν⁷⁷, ἀποσταλειῶν ὑπὸ τοῦ Κορεσίου πρὸς τὸν Γκόαρ, ἀλλ' εἰς αὐτὰς δὲν περιλαμβάνεται ἢ ὡς ἄνω διάταξις περὶ ἁγίου Μύρου. Ἀσφαλῶς ὅμως ὑφίσταται σχέσις τῆς διατάξεως ταύτης καὶ τῆς διατάξεως «ὅπως γίνεται ἡ τοῦ μεγάλου μύρου κατασκευὴ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως», τῆς περιλαμβανομένης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 635 χειρόγραφον τῆς λαύρας Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου» (ἀνωτέρω, ἀριθμ. 14).

Ἡ διάταξις, ἢ ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Κορεσίου, ἀπετελεῖτο προφανῶς ἐκ τριῶν μερῶν:

α) Ἐκ τῆς διατάξεως παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου. «Ἐντὸς τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς συναγεται τὰ εἶδη καὶ ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς ἐβδομάδος τῶν Βαΐων κοπανίζονται...».

β) Ἐκ τῆς διατάξεως καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην. «Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ εἰς τὴν λειτουργίαν...».

γ) Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν «εἰδῶν», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον. «Τὰ δὲ εἶδη τοῦ μύρου εἰσὶ ταῦτα· καρυόφυλλα, σχοιάνθη, κιννάμωμον...».

Ἐκδοσις (πρώτου μέρους): Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 509-510.

Ἐκδοσις (δευτέρου μέρους): Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 504.

74. Ἄλλη γραφή: Κορέσιος.

75. Βιβλιογραφία: Émile Legrand, *Bibliographie Hellénique* (17ος αἰών), τόμος 3ος, Paris 1895, σελ. 255-272. *DTC* 3, 1847-1848 (A. Palmieri). Κ. Ἀμάντου, «Γεώργιος Κορέσιος», ἐν *Ἀθηνᾶ* 46 (1935) 191-204.

76. Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 540. Πρβλ. Émile Legrand, *Bibliographie Hellénique* (17ος αἰών), τόμος 3ος, Paris 1895, σελ. 272.

77. Charles Astruc - M. L. Concastry, *Catalogue des manuscrits grecs, troisième partie. Le supplément grec*, τόμος 3ος, Paris 1960, σελ. 221-222, ἀριθμ. 1093(3).

Ἐκδοσις (τρίτου μέρους): Γκόαρ, *Εὐχολόγιον*, σελ. 510⁷⁸.

Ἀνατυπώσεις (πρώτου μέρους):

α) Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 25-26.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 70-71.

Ἀνατύπωσης (δευτέρου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 71-72.

Ἀνατύπωσης (τρίτου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 34.

20. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 328 χειρογράφον, τοῦ ἔτους 1669, τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης⁷⁹.

Ὁ Μανουὴλ Γεδεών, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1912 προέβη, ἐκ τοῦ ὡς ἄνω χειρογράφου, εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς διατάξεως ταύτης⁸⁰, γράφει σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα: «*Χάριν τῶν φιλαρχαίων ἐκδίδωμι παλαιὰν τυπικὴν διάταξιν περὶ ἁγίου Μύρου, φερομένην ἐν φύλλοις 342-346 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 328 χειρογράφου τῆς Συνοδικῆς ἐν Μόσχᾳ Βιβλιοθήκης. Ταύτην μετέγραψε πιστῶς ὁ φέρελις ρώσσοσ θεολόγος καὶ καθηγητῆς Δ. Σπυριδώνωφ, ἀξιῶσει τοῦ φιλάτου ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Δημοπούλου τοῦ Βατοπεδινοῦ. Ἡ τυπικὴ διάταξις αὕτη, παλαιότεραν ὑπ' ὄψιν ἔχουσα, ἀποβαίνει σπουδῆς ἀξία, καθὸ ἐπεξηγοῦσα μέρη τινὰ τῆς παρὰ βυζαντινοῖς τυπικῆς διατάξεως, ἐγράφη δὲ κατὰ τὰ μέσα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος, ὡς ὑπονοῶ*»⁸¹.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Γεδεών δημοσιευθεῖσα αὕτη «*τυπικὴ διάταξις παλαιὰ*» περὶ ἁγίου Μύρου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε μερῶν:

α) Ἐκ τῆς διατάξεως παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου.

78. Ἐν τῷ Εὐχολογίῳ τοῦ Γκόαρ, ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὑπάρχει παραπομπή, ἥτις εἶναι λελανθασμένη εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκδόσεις (πρῶτη ἐκδοσις, Παρίσιος 1647, δευτέρα ἐκδοσις, Βενετία 1730). Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει (σελ. 640), ἡ παραπομπή εἰς σελ. 528 διορθωτέα εἰς σελ. 628. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει (σελ. 510), ἡ παραπομπή εἰς σελ. 346 διορθωτέα εἰς σελ. 501.

79. Βιβλιογραφία: Ἀρχιμανδρίτου Βλαδιμήρου, *Συστηματικὴ περιγραφή τῶν χειρογράφων τῆς Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης Μόσχας* (εἰς τὴν ρωσικὴν), τόμος 1ος (ἑλληνικὰ χειρογραφα), Μόσχᾳ 1894, σελ. 479-482.

80. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 90-104.

81. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 90.

β) Ἐκ τῆς διατάξεως καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην.

γ) Ἐκ σημειώματος περὶ τῶν ἐμβαλλομένων εἰς τὰς διαφόρους ἐψηθεῖς «εἰδῶν».

δ) Ἐκ σημειώματος περὶ τῆς «δοκιμῆς τοῦ ἁγίου Μύρου».

ε) Ἐκ τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...». Ὁ Μανουὴλ Γεδεών, ὅστις δὲν ἐδημοσίευσε τὸ κείμενον τῶν δύο τούτων εὐχῶν, ἐσημείωσε σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα: «Ἔπονται κατόπιν δύο εὐχαί, ἃς ἔχει καὶ τὸ γνωστὸν καὶ πάγκοινων Εὐχολόγιον, τὰς ἐξῆς διαφορὰς φέρουσαι· ὅτι λείπουσιν αἱ ἐν μέσῳ τῆς πρώτης εὐχῆς κείμεναι λέξεις χρῆσμα βασιλικόν, ἐν τέλει λείπει ἡ λέξις ἀγγέλων, κεῖται δ' ἡ λέξις ἀρχαγγέλων μόνη, ὡς καὶ ἡ λέξις φέρωσιν, εἰς κατοικητήριόν σου κ.λπ. Ἐν τῇ δευτέρῃ εὐχῇ ἡ κατακλείς ἡ ἐν τῷ συνοδικῷ χειρογράφῳ διάφορος. Ἐντὶ τοῦ Σὺ γὰρ προσκυνητὸς ὑπάρχεις καὶ δεδοξασμένος, τὸ ἐκ Μόσχας χειρόγραφον ἔχει Σὺ γὰρ πρέπει προσκυνητὸς ὑπάρχειν καὶ δεδοξασμένος, λείπει δὲ καὶ ἡ ἐν τέλει λέξις προσκύνῃσιν»⁸².

Ἐκδοσις (πρώτου μέρους): Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 91-97.

Ἐκδοσις (δευτέρου μέρους): Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 97-100.

Ἐκδοσις (τρίτου μέρους): Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 100-102.

Ἐκδοσις (τετάρτου μέρους): Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 103.

Ἀνατυπώσεις (πρώτου μέρους):

α) Μεθοδίου (Κοντοστάνου), *Τελετουργικὴ*, τόμος 1ος, Κέρκυρα 1958, σελ. 244-248.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 72-76.

Ἀνατυπώσεις (δευτέρου μέρους):

α) Μεθοδίου (Κοντοστάνου), *Τελετουργικὴ*, τόμος 1ος, Κέρκυρα 1958, σελ. 248-250.

82. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 103-104.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 76-77.

Ἀνατυπώσεις (τρίτου μέρους):

α) Μεθοδίου (Κοντοστάνου), *Τελετουργική*, τόμος 1ος, Κέρκυρα 1958, σελ. 250-252.

β) Χρυσοστόμου (Θέμελη), «Τὸ ἔλαιον ἐξ ἐπόψεως τελετουργικῆς», ἐν *Ἐκκλησία* 37 (1960) 443-444.

γ) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 35-36.

Ἀνατύπωσις (τετάρτου μέρους):

Μεθοδίου (Κοντοστάνου), *Τελετουργική*, τόμος 1ος, Κέρκυρα 1958, σελ. 252.

Σημειωτέον ὅτι ἡ διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 328 χειρογράφου τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης διασώζεται καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 6039 (532) χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱεράς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος⁸³, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει λόγους καὶ ἄλλα κείμενα συγγραφέντα ἢ συλλεγέντα ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησιμᾶ, «πρὸς ὠφέλειαν τῶν μετερχομένων»⁸⁴. Τὸ χειρόγραφον, κῶδιξ ἰδιόγραφος τοῦ Δωροθέου Βουλησιμᾶ, γραφὲν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιη' αἰῶνος, περιέχει εἰς τὰς σελίδας 534-545 διάταξιν παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν αὐτῶν πέντε μερῶν, ἦτοι:

α) Ἐκ τῆς διατάξεως παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου (σελ. 534-539).

β) Ἐκ τῆς διατάξεως καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην (σελ. 539-541).

γ) Ἐκ σημειώματος «πῶς τὰ ἐμβαλλόμενα εἶδη καλοῦνται καὶ ἡ ποσότης τούτων καὶ πόσαι ἐψησεις γίνονται» (σελ. 541-543).

δ) Ἐκ σημειώματος περὶ τῆς «δοκιμῆς τοῦ ἁγίου Μύρου» (σελ. 543).

ε) Ἐκ τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...» (σελ. 544-545).

Ἡ διάταξις αὕτη ἀντεγράφη πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησιμᾶ κατὰ τινὰ μετὰβασιν αὐτοῦ εἰς Ρωσοίαν.

83. Σπυριδῶνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 2ος, Cambridge 1900, σελ. 390.

84. Ἐν τῷ πίνακι περιεχομένων τοῦ χειρογράφου: «Πίναξ τῶν ἐν τῇ παρούσῃ βίβλῳ περιεχομένων λόγων καὶ ἄλλων τινῶν ἀξιολόγων, πρὸς ὠφέλειαν τῶν μετερχομένων».

Ὁ Μανουήλ Γεδεών, δημοσιεύων, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 328 χειρογράφου τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης, τὴν ἐν λόγῳ τυπικὴν διάταξιν περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου, παρετήρησεν εὐστόχως ὅτι αὕτη «*παιλαιότεραν ὑπ' ὅσιν ἔχουσα*» ἀποβαίνει ἀξία σπουδῆς, ὡς «*ἐπέξηγοῦσα μέρη τινὰ τῆς παρὰ βυζαντινοῖς τυπικῆς διατάξεως*», καὶ ὅτι ἐγράφη πιθανῶς «*κατὰ τὰ μέσα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος*», δὲν συνέδεσεν ὁμως τὴν διάταξιν ταύτην μὲ συγκεκριμένην περίπτωσιν καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν Μόσχᾳ, προφανῶς διότι ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 328 χειρογράφῳ τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης δὲν ἀναγράφεται τοιαύτη τις ἱστορικὴ εἶδησις.

Ἀντιθέτως, ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν εἰδήσεων, καθίσταται γνωστόν, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη συνετάγη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὸ ἔτος 1667 ἐν Μόσχᾳ. Ὁ καθαγιασμός οὗτος ἐγένετο ὑπὸ τριῶν πατριαρχῶν, τοῦ Ἀλεξανδρείας Παΐσιου (1657-1678), τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου (1647-1672) καὶ τοῦ Μόσχας Ἰωάσαφ (1667-1672)⁸⁵.

21. Διάταξις παρασκευῆς τοῦ ἁγίου Μύρου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 411 χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου⁸⁶, τοῦ 17' αἰῶνος, ἐπιγραφόμενον «*Ἐκ τῶν συμμίκτων τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου*» (1707-1731).

Εἰς τὰς σελίδας 378-380 τοῦ χειρογράφου περιλαμβάνονται δύο κατάλογοι «*εἰδῶν*», ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον:

α) (σελ. 378) «*Υἷλη μύρου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ*». Κατάλογος 52 «*εἰδῶν*» (μετὰ τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ οἴνου). Ἐν τῷ τέλει τοῦ καταλόγου ἡ σημείωσις ὅτι αὕτη εἶναι «*ἡ σκευασία τοῦ ἁγίου μύρου, τὴν ὁποίαν ἐπῆρεν ὁ κύριος Νεκτάριος νὰ κάμη μέγα μύρον εἰς τὸν ἅγιον Τάφον*»⁸⁷.

85. William Palmer, *The patriarch and the tsar*, τόμος 3ος London 1873, σελ. 303-307. Ὁ τρίτος τόμος περιλαμβάνει μετάφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τοῦ ἔργου τοῦ μητροπολίτου Γάξης Παΐσιου, «*Βιβλίον συνοδικὸν περιέχον τὰ κατὰ Νίκανος πατριάρχου Μοσχοβίας*». Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Γάξης Παΐσιου, εἰς τὴν ἑλληνικὴν, σώζεται ἐν χειρογράφῳ (DTC 9, 755).

86. Βιβλιογραφία: Ἀ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμος 4ος, Πετροῦπολις 1899, σελ. 367-390 (ἀριθμ. 411), ἰδίᾳ σελ. 387.

87. Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν Ἱεροσολύμοις, τοῦ γενομένου κατὰ τὸ ἔτος 1670, ὑπὸ δύο πατριαρχῶν, τοῦ πρώην Ἱεροσολύμων Νεκταρίου (ἐπιτρόπου τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου) καὶ τοῦ πρώην Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου, παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Ἱεροσολύμοις. Βιβλιογραφία: Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, τόμος 6ος (IA-IB), Θεσσαλονίκη 1983², σελ. 150-151. Γρηγορίου Παλαμά, *Ἱεροσολυμιάς*, Ἱεροσόλυμα 1862, σελ. 537. Μα-

β) (σελ. 379-380) «Υψηλὴ σκευασίας τοῦ ἁγίου μύρου, ἣν καὶ κατεστρώσαμεν ἐνταῦθα, ἵνα μὴ παραπόληται». Κατάλογος 36 «εἰδῶν». Ἀναγράφονται τὰ 36 πρῶτα «εἶδη» τοῦ προηγουμένου καταλόγου, εἰς τὴν ἑλληνικὴν, εἰς τὴν ἀραβικὴν «ἐν ἑλληνικοῖς στοιχείοις» καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν «ἀραβικοῖς γράμμασιν».

22. Ἀκολουθία καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰωάννου Ἱεροσολύμου⁸⁸ (1808).

Αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ εἰρημένου ἀρχιμανδρίτου «*Βιβλίον, καλούμενον Μυρίπνοον*»⁸⁹, περιέχον περιστατικὰς παρακλητικὰς ἀκολουθίας ὑπ' αὐτοῦ ποιηθείσας, ὡς καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Μύρου, οὐσαν «*πόνημα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως*», κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δήλωσιν, καὶ συγκειμένην ἐκ τριῶν μερῶν, ἐκ τοῦ προοιμίου, τῆς ἀκολουθίας καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Μύρου. Ἐν τῷ προοιμίῳ τούτῳ διαλαμβάνονται καὶ τὰ ἀκόλουθα: «*Ἐν τῇ οὖν τοῦ Χριστοῦ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ παναγιωτάτου κυρίου Νεοφύτου*⁹⁰, ἐκλελοιπότης (τοῦ ἁγίου Μύρου) καὶ βραχυτάτης πωσ τῆς τοῦ ἱεροῦ Μύρου ἀκολουθίας δοκούσης, προτροπῇ τῆς αὐτοῦ παναγιότητος τῆς τε ἱερωτάτης συνόδου, τὴν παρούσαν, συνάρσει θεία, συντέθεικα ἀκολουθίαν, συνοδικῶς ἐγκριθεῖσαν, διὰ ταύτης τοῦ ἱεροῦ τελεσιουργηθέντος Μύρου»⁹¹.

Οὐχ ἦττον ἡ ἀκολουθία αὕτη, οὐσα ὡς πρὸς τὴν δομὴν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς «*πόνημα*» προσωπικῆς ἐμπνεύσεως καὶ συλλήψεως τοῦ συγγραφέως, ὅστις κατέλυσεν ἐν προκειμένῳ πᾶσαν λειτουργικὴν παράδοσιν καὶ συνέχειαν ἐν τῇ χρήσει τῆς ἄχρι τότε καθιερωμένης

νουῆλ Γεδεῶν, *Πατριαρχικὸὶ Πίνακες*, Κωνσταντινούπολις 1885-1890, σελ. 589. Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 57, 67-68. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 144.

88. Ἰωάννης Ἱεροσόλυμος, ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἱεροκῆρυξ, ἐκ Κεφαλληνίας, ὑπηρετήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει (τέλη τοῦ ιθ' - ἀρχαὶ τοῦ ιθ' αἰῶνος). Βιβλιογραφία: Émile Legrand / Hubert Pernot, *Bibliographie Ioniennne*, τόμος 105, Paris-1910, σελ. 220 (ἀριθμ. 782). Μανουῆλ Γεδεῶν, *Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ*, Ἀθῆναι 1936, σελ. 137, 414.

89. Ἰωάννου Ἱεροσολύμου, *Βιβλίον καλούμενον Μυρίπνοον*, Κωνσταντινούπολις 1808 (ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου).

90. Ἐπὶ πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Ζ' (1789-1794, 1798-1801). Τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐγένετο ὁ καθαγιασμός τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ ἐπὶ πατριαρχείας Νεφύτου δὲν εἶναι γνωστόν.

91. Ἰωάννου Ἱεροσολύμου, *Βιβλίον καλούμενον Μυρίπνοον*, Κωνσταντινούπολις 1808, σελ. 42.

ἀκολουθίας, φαίνεται ὅτι συνήντησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν καὶ ἀρνητικὴν κριτικὴν, τοῦθ' ὅπερ βεβαιούται ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῶν ὄσων αὐτὸς οὔτως ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀναφέρει περὶ «ἐνίων, φθόνῳ οὐκ ἐπιεικῶς κατελιγμένων» καὶ «φθόνῳ τηκομένων, οἵτινες διαρραγῆναι ὀφλισκάνουσιν, ἄχρι τῶν θείων τὴν βασκανίαν ἐκτείναντες πραγμάτων», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἀκολουθία αὕτη περιέπεσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς παντελεῆ ἀχρησίαν καὶ ἀδράνειαν, μὴ ἀσκήσασα περαιτέρω ἐπίδρασιν τινα ἐν τῇ διαμορφώσει καὶ διατυπώσει τῆς τάξεως καὶ ἀκολουθίας παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου⁹².

Ἐκδοσις: Ἰωάννου Ἱεροσολύμου, *Βιβλίον καλούμενον Μυρίπνοον*, Κωνσταντινουπόλις 1808, σελ. 42-56.

23. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησμά.

Εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου τοῦ Βουλησμά⁹³, τὰ ἀποκείμενα ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἱερᾷ μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος⁹⁴, περιλαμβάνεται κώδιξ ἰδιόγραφος (ἀριθμ. 6028/521)⁹⁵, ἐκ σελίδων 149, περιέχων εἰς τὸ μείζον αὐτοῦ μέρος (σελ. 1-128) «σπούδασμα» τοῦ εἰρημένου ἱερομονάχου «περὶ τοῦ ἁγίου καὶ μυστηριώδους

92. Πρβλ. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 81, ὑπόσημ. 2.

93. Ὁ Δωρόθεος Βουλησμάς ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἐν Ἰθάκῃ καὶ ἀπεβίωσε τὸ ἔτος 1819 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Βιβλιογραφία: Ν. Καραβία-Γρίβα, *Ἱστορία τῆς νήσου Ἰθάκης*, Ἀθήναι 1849, σελ. 143-144. Κωνσταντίνου Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθήναι 1868, σελ. 613. Ἀνδρονίκου Δημητράκοπούλου, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κωνσταντίνου Σάθα*, Λευψία 1871, σελ. 107. Γεωργίου Ζαβίρα, *Νέα Ἑλλάς*, Ἀθήναι 1872, σελ. 276. Μανουὴλ Γεδεών, «Λόγιοι ἐξ Ἰθάκης», ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθεια* 23 (1903) 105-108. Τοῦ αὐτοῦ, «Δύο ἱεροκήρυκες ἀγιοταφίται», ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθεια* 36-37 (1916) 61-64, 66-69 καὶ 85. Νικολάου Ζαχαροπούλου, *Δωρόθεος Βουλησμάς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἐπιστολῶν*, Θεσσαλονίκη 1969. Μ. Ι. Μανούσακα, «Ἡ διδασκαλία χριστιανικῆ κατ' ἐρωταπόκρισιν», ἐν *Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικὰ* 3 (1990) 7-96 (ἰδίαι αἱ σελ. 23-26, 28-29, 62-65, 75-79). Παύλου Μενεβίσογλου, «Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Δωροθέου Βουλησμά περὶ τοῦ Πηδαλίου», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Παρουσίᾳ Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης*, τόμος 2ος, Ἀθήναι 1991, σελ. 343-366. Τοῦ αὐτοῦ, «Διάταξις Ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ὑπὸ Δωροθέου Βουλησμά», ἐν *Θεολογία* 62 (1991) 718-740.

94. Νικολάου Ζαχαροπούλου, *Δωρόθεος Βουλησμάς*, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 4-10.

95. Σπυρίδωνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 2ος Cambridge 1900, σελ. 388.

Μύρου», εις δὲ τὸ ὑπόλοιπον (σελ. 131-149) «ἀκολουθίαν εἰς πολυομβρίαν». Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου, ὁ κώδιξ εἶναι «χαρτῶς, 8 μέγ. (0,24X0,17), τοῦ ιθ' αἰῶνος»⁹⁶. Ἡ γραφὴ εἶναι δυσανάγνωστος, μετὰ πλείστων διορθώσεων καὶ ἀλλαγῶν εἰς τὸ κείμενον, αἵτινες καθιστοῦν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ χειρογράφου ἔτι δυσχερестέραν. Ἀποσπάσματα τοῦ «σπουδάσματος» «περὶ τοῦ ἁγίου καὶ μυστηριώδους Μύρου» ἐδημοσιεύθησαν, μετὰ παρατηρήσεων καὶ σχολίων, κατὰ τὸ ἔτος 1991⁹⁷.

Τὸ ὡς ἄνω «σπούδασμα» τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησιμᾶ ἐγρᾶφη πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ιη' αἰῶνος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρασκευῆς καὶ καθαγιάσεως ἁγίου Μύρου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Ζ' (1789-1794, 1798-1801)⁹⁸. Αὐτὸς οὗτος ὁ Βουλησιμᾶς ἀναφέρει («σπούδασμα» σελ. 34) ὅτι τὸ ἅγιον Μύρον καθηγιάζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει «ἅπαξ τῶν τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ἐτῶν», τὰ «τριάκοντα» δὲ ἢ «τεσσαράκοντα» ἔτη, ἅτινα διήλθον ἀφ' ἧς εἶχε καθαγιασθῆ ἅγιον Μύρον ἐν Κωνσταντινουπόλει (1758)⁹⁹, συμπίπτουν ἀκριβῶς μὲ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Ζ'. Ἄλλωστε, ὡς γνωστόν, ὁ Δωρόθεος Βουλησιμᾶς καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Ζ' παρέμενε ἐν Κωνσταντινουπόλει¹⁰⁰.

Εἰς τὸ «σπούδασμα» τοῦτο (σελ. 78-90, 95-103) περιλαμβάνεται ἐκτενὴς καὶ ἀναλυτικὴ διάταξις παρασκευῆς, ἐψησεως καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου. Ἡ διάταξις συνετάγη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησιμᾶ, πάντως ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς σχετικῆς παραδόσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν προκειμένῳ πράξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα.

Εἰς τὸ «σπούδασμα» (σελ. 112-128) περιλαμβάνεται ἐπίσης ἄσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου, ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Δωροθέου Βουλησιμᾶ.

96. Σπυρίδωνος Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμος 2ος Cambridge 1900, σελ. 388.

97. Παύλου Μενεβίσογλου, «Διάταξις - Ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ὑπὸ Δωροθέου Βουλησιμᾶ», ἐν *Θεολογία* 62 (1991) 718-740.

98. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἅγιον Μύρον καθηγιάσθη ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κατὰ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας Νεοφύτου, δὲν εἶναι ὅμως γνωστόν τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐτελέσθη ὁ καθαγιασμός.

99. Ἐπὶ πατριαρχείας Σεραφεῖμ τοῦ Β', τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως (1757-1761).

100. Ὁ ἱερομόναχος Δωρόθεος Βουλησιμᾶς παρέμεινε ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ ἔτη 1770-1775, 1780-1781, 1786-1796, 1797-1808, 1817-1819. Πρβλ. Νικολάου Ζαχαροπούλου, *Δωρόθεος Βουλησιμᾶς*, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 12-13.

Ἐκδοσις (τῆς διατάξεως): Παύλου Μενεβίσογλου, «Διάταξις - Ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ὑπὸ Δωροθέου Βουλησιᾶ», ἐν *Θεολογία* 62 (1991) 723-736.

24. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, συνταχθεῖσα, κατὰ τὸ ἔτος 1833, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίου, τοῦ ἀπὸ Σιναίου (1830-1834)¹⁰¹.

Ὁ Θεόδωρος Ἀριστοκλῆς, βιογράφος τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου, πνευματικὸν τούτου ἀνάστημα, «*παρ' ᾧ ἐκ παιδῶν καὶ ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη*»¹⁰², ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσῃ βιογραφίᾳ τοῦ πατριάρχου, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: «*Κατὰ τὸ ἔτος 1833, ἐκλελοιπότης τοῦ ἁγίου Μύρου, κατεσκευάσθη ἕτερον, οὗτινος τὴν περι κατασκευῆς, ἐψήσεως καὶ ἀγιάσεως διατύπωσιν συνέταξεν ὁ ἀοιδίμος, καὶ ἐπετέλεσε τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, μετὰ τῶν ἐνδημούντων ἁγίων ἀρχιερέων, ἐπὶ καθαγιάσει αὐτοῦ*»¹⁰³.

Ἄτυχῶς ὁ Θεόδωρος Ἀριστοκλῆς, ὅστις προέβη κατὰ τὸ ἔτος 1866 εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐλασσόνων συγγραφῶν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίου, δὲν περιέλαβεν εἰς αὐτὰς τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ἀλλὰ μόνον τὰ «*τροπάρια τοῦ ἁγίου Μύρου*», ἅτινα ἐψάλησαν κατὰ τὴν Μ. Τετάρτην εἰς τὸν χῶρον ἔνθα ἐγένετο ἡ ἔψησις.

Ἐκδοσις (τῶν τροπαρίων): Θεοδώρου Ἀριστοκλέους, *Κωνσταντίου τοῦ Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἀοιδίμου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Βυζαντίου Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες*, Κωνσταντινούπολις 1866, σελ. 332-334.

Ἀνατύπωσις: Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 84-85.

25. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου τοῦ ἔτους 1856.

Ἡ διάταξις αὕτη, ἐτοιμασθεῖσα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ καθαγιασμοῦ

101. Βιβλιογραφία: Θεοδώρου Ἀριστοκλέους, *Κωνσταντίου τοῦ Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἀοιδίμου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Βυζαντίου Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες*, Κωνσταντινούπολις 1866, σελ. 14, 331-334. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 34-36, 70-71. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 81-86.

102. Θεοδώρου Ἀριστοκλέους, *Κωνσταντίου τοῦ Α'... Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες*, Κωνσταντινούπολις 1866, σελ. θ'.

103. Θεοδώρου Ἀριστοκλέους, *Κωνσταντίου τοῦ Α'... Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες*, Κωνσταντινούπολις 1866, σελ. 14.

τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κατὰ τὸ ἔτος 1856¹⁰⁴, διεσώθη πλήρης ἐν χειρογράφῳ φυλασσομένῳ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ἀρχειοφυλακίῳ.

Ἡ διάταξις ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μερῶν:

α) Ἐκ τῆς «*διατάξεως*» καθ' ἑαυτήν, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Διάταξις τῆς ἱεραῆς ἀκολουθίας τῆς γινομένης εἰς τὴν ἔψησιν τοῦ ἁγίου Μύρου*».

β) Ἐκ τοῦ «*Καταλόγου τῶν εἰδῶν τῶν ἀρωμάτων, ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἅγιον Μύρον*». Εἰς τὸ τέλος ἡ σημείωσις «*εἰργάφη κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1856, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον*». Ὁ «*κατάλογος*» περιλαμβάνει 58 «*εἶδη*»¹⁰⁵.

Ἐκδοσις (τοῦ πρώτου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 88-94. Ἐν τῇ ἐκδόσει δὲν περιελήφθη τὸ κείμενον τῶν δύο εὐχῶν «*Κύριε τοῦ ἐλέους...*» καὶ «*Σοὶ τῶ τῶν ὄλων...*».

26. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου τοῦ ἔτους 1865.

Ἡ διάταξις αὕτη, ἐτοιμασθεῖσα ἐπ' εὐκαιρία τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, κατὰ τὸ ἔτος 1865¹⁰⁶, διεσώθη πλήρης ἐν χειρογράφῳ φυλασσομένῳ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ἀρχειοφυλακίῳ.

Ἡ διάταξις ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μερῶν:

α) Ἐκ τῆς «*διατάξεως*» καθ' ἑαυτήν, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Διάταξις τῆς ἱεραῆς ἀκολουθίας τῆς τελεσθείσης εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ*

104. Βιβλιογραφία: Β. Δ. Καλλιφρονος, *Ἐκπαιδευτικὰ καὶ Ἐκκλησιαστικά*, Κωνσταντινούπολις 1867, σελ. 152. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 71-72. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 86-95, 106.

105. Σῶζονται τρεῖς κατάλογοι «*εἰδῶν*», ἐν χρήσει ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος: ὁ κατάλογος τοῦ ἔτους 1856 (58 «*εἶδη*»), ὁ κατάλογος τοῦ ἔτους 1865 (58 «*εἶδη*») καὶ ὁ κατάλογος τοῦ ἔτους 1879/1890 (57 «*εἶδη*»). Οἱ δύο πρώτοι, τῶν ἐτῶν 1856 καὶ 1865, συμπίπτουν πλήρως. Ὁ κατάλογος τοῦ ἔτους 1879/1890 διαφέρει ἐκ τῶν δύο πρώτων ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν (57 «*εἶδη*») καὶ ὡς πρὸς τὴν σειρὰν καθ' ἣν ἀναγράφονται τὰ διάφορα «*εἶδη*» ἐν τῷ καταλόγῳ.

106. Βιβλιογραφία: Β. Δ. Καλλιφρονος, *Ἐκπαιδευτικὰ καὶ Ἐκκλησιαστικά*, Κωνσταντινούπολις 1867, σελ. 238. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 72. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 96-101.

ἀγίου Μύρου ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τοῦ παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Σωφρονίου, τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ, τῇ α΄ Ἀπριλίου τοῦ ἁγίου σωτηρίου ἔτους». Ἡ διάταξις ὑπογράφεται ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σωφρονίου (1863-1866): «Σωφρόνιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως».

β) Ἐκ τοῦ «Καταλόγου τῶν εἰδῶν τῶν ἀρωμάτων, ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἅγιον Μύρον», ὅστις ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Σωφρονίου διὰ τῆς ἰδιογράφου βεβαιώσεως «ἀποφαίνεται». Ὁ «κατάλογος» περιλαμβάνει 58 «εἶδη». Ὁ κατάλογος οὗτος περιλαμβάνει ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ «εἶδη», ἅτινα περιλαμβάνει καὶ ὁ κατάλογος τοῦ 1856.

Ἐκδοσις (τοῦ πρώτου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 97-100. Ἐν τῇ ἐκδόσει δὲν περιελήφθη τὸ κείμενον τῶν δύο εὐχῶν «Κύριε τοῦ ἐλέους...» καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων...».

27. Διάταξις παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἀγίου Μύρου τοῦ ἔτους 1879/1890.

Συμφώνως πρὸς εἶδησιν διαλαμβανομένην ἐν τοῖς Διοικητικοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὴν συνεδριάν τῆς 24ης Μαρτίου 1879, «ἀνεγνώσθη ἀκολουθία τῆς παρασκευῆς καὶ ἐψήσεως τοῦ ἀγίου Μύρου, συνταχθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαιοτέρων τοιούτων, ἧτις καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπεγράφη παρὰ τε τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ κατετέθη ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως εἰς τὸ μετὰ ταῦτα χρησιμεύσῃ ἐν περιπτώσει ἐψήσεως ἀγίου Μύρου»¹⁰⁷. Ἡ «σύνταξις» τῆς «ἀκολουθίας» ταύτης ἐγένετο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἀγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ κατὰ τὸ ἔτος 1879, κατὰ τὴν πρώτην πατριαρχεῖαν Ἰωακείμ τοῦ Γ' (1878-1884)¹⁰⁸.

Ἡ «ἀκολουθία» αὕτη, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διάταξις περὶ τοῦ ἀγίου Μύρου», ἐξεδόθη τύποις ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, κατὰ τὸ ἔτος 1890¹⁰⁹, εἰς πεντήκοντα ἀντίτυπα, ὅτε, πατριαρχοῦντος Διονυσίου τοῦ Ε΄

107. Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν, 1879, σελ. 304, παρὰγρ. 1.

108. Βιβλιογραφία: Β. Δ. Καλλιφρονος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρησις, περίοδος Δ΄*, τόμος 1ος, Κωνσταντινούπολις 1880, σελ. 171-174. Μανουὴλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἀγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 72-76. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 101-102.

109. Μανουὴλ Γεδεών, «Τὸ ἅγιον Μύρον», ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ* 23 (1903) 167. Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ τοῦ ἀγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*,

(1887-1891)¹¹⁰, «ἔξαντληθέντος τοῦ ὑπάρχοντος ἁγίου Μύρου, ἐκκλησιαστικῇ προνοίᾳ ἀπεφασίσθη, ὅπως κατασκευασθῆ νέον, κατὰ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Πέμπτην...»¹¹¹ τοῦ ἔτους ἐκείνου (1890).

Ἡ τύποις ἐκδοθεῖσα «διάταξις περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου» κατέστη δυσεύρετος ἀπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς¹¹². Προφανῶς ἡ ἐκδοσις ἐγένετο οὐχὶ πρὸς γνώσιν καὶ πληροφόρησιν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ διὰ τὰς τελετουργικὰς ἀνάγκας τῶν μετασχόντων τοῦ καθαγιασμοῦ ἱεραρχῶν, κληρικῶν, ψαλτῶν καὶ μυρεψῶν, δι' ὃ, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὄργάνῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ γίνεται ἐπανειλημμένως μνεῖα τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὸ ἔτος 1890 καὶ ἀναγράφονται πλείοσαι ὅσαι ἐπουσιώδεις καὶ δευτερευούσης σημασίας λεπτομέρειαι, δὲν γίνεται μνεῖα τῆς τύποις ἐκδόσεως τῆς «διατάξεως» ταύτης.

Ἡ ὡς ἄνω «Διάταξις περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου» ὑπήρξε συγχρόνως ἢ τελευταία «διάταξις» παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, ἐν χρήσει ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἥτις περιλαμβάνει τὴν καθαγιαστικὴν εὐχὴν «Κύριε τοῦ ἐλέους...». Ἡ εὐχὴ αὕτη ἀντικατεστάθη τὸ ἔτος 1912.

Ἡ «Διάταξις περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου» διαλαμβάνει τρία μέρη:

α) «Ἦλη, ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον» (σελ. 3-5). Ὁ σχετικὸς κατάλογος περιλαμβάνει 57 «εἶδη»¹¹³.

Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 76. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 101-103.

110. Μανουήλ Γεδεών, *Περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου γνώσεις χρήσιμοι τοῖς πιστοῖς*, Κωνσταντινούπολις 1912, σελ. 76-77. Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ 10 (1890) 18, 34, 57, 58, 59, 82, 83, 98, 106. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 102-104, 106.

111. Πατριαρχικὸν γράμμα ἀπὸ 15ης Ἰανουαρίου 1890 πρὸς ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (*Κῶδιξ Πατριαρχικῆς Ἀλληλογραφίας*, 1890, σελ. 11. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 103).

112. Σήμερον, καθ' ὅσον εἶναι γνωστόν, ἐν ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως ταύτης σώζεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Φαναρίῳ καὶ ἕτερον ἐν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Institut Français d' Études Byzantines (νῦν ἐν τῷ Institut Catholique de Paris).

113. Αἱ μεταγενέστεραι διατάξεις-ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου (1912, 1951, 1960), αἱ καταρτισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, δὲν περιλαμβάνουν κατάλογον τῶν «εἰδῶν», ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἅγιον Μύρον. Συνεπῶς, ὁ κατάλογος τῆς «ἤλης, ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον» τοῦ ἔτους 1879/1890, εἶναι καὶ παραμένει ὁ τελευταῖος ἐπίσημος κατάλογος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

β) «Κατασκευὴ καὶ προετοιμασία τοῦ ἁγίου Μύρου» (σελ. 6-9).

γ) «Ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου» (σελ. 9-16).

Ἐκδόσεις: *Διάταξις περὶ τοῦ ἁγίου Μύρου*, Κωνσταντινούπολις (17 Μαρτίου 1890), ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου¹¹⁴.

Ἀνατύπωσις (πρώτου μέρους)¹¹⁵: Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 37-39.

Ἀνατύπωσις (δευτέρου καὶ τρίτου μέρους): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 228-235.

28. Δύο ἐκδόσεις τῆς «ἀκολουθίας» παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου τοῦ ἔτους 1912.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ κατεβλήθη ἰδιαίτερα μέριμνα καὶ φροντίς διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸν καθαγιασμόν τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὸ ἔτος 1912, ἥτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δευτέρας πατριαρχείας Ἰωακείμ τοῦ Γ' (1901-1912)¹¹⁶. Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1909, ὁ πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ', ἀναφερόμενος ἐπὶ συνόδου εἰς τὴν ἀνάγκην καθαγιασμοῦ νέας ποσότητος ἁγίου Μύρου, εἰσηγήθη μεταξὺ ἄλλων ὅπως μελετηθῆ καὶ αὐθις καὶ ἀναθεωρηθῆ ἡ ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ ἁγίου Μύρου¹¹⁷, καταρτισθείσης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδιαίτερας ἐπιτροπῆς, ἥτις, ἀνασυντεθείσα ἀργότερον, ἀπετελέσθη ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Διδυμοτεῖχου Φιλαρέτου, προέδρου, Λήμνου Γενναδίου, Λέρου καὶ Καλύμνου Γερμανοῦ καὶ τῶν λαϊκῶν μελῶν Μανουὴλ Γεδεών, Μ. Χαρτοφύλακος, Μάρκου Βασιλείου¹¹⁸, γραμματέως τοῦ Ἐθνικοῦ Διαρκοῦς Μικτοῦ Συμβουλίου, καὶ Κωνσταντίνου Θωμάδου, Ἀρχοντος Μυρεψοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἀνετέθη, κυρίως, «ἡ διαρρῦθμισις τῶν τροπαρίων

114. Ἡ «διάταξις» αὕτη ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν καθαγιασμόν τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ κατὰ τὰ ἔτη 1879, 1890 καὶ 1903.

115. Ἐν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ πρώτου μέρους, ἥτοι τῆς «ὑλῆς ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ ἅγιον Μύρον», παρεῖσεφθησαν ἐπουσιώδη τινὰ ἀβλεπτήματα, τὰ ὁποῖα σημειοῦνται ἐνταῦθα:

Σελ. 38, ἀριθμ. 20, τὸ «ἐμπερατόρια» διορθωτέον εἰς «ἰμπερατόρια».

Σελ. 38, ἀριθμ. 27, τὸ «μυριμική» διορθωτέον εἰς «μυρεμική».

Σελ. 39, ἀριθμ. 49, τὸ «δράμ. 20» διορθωτέον εἰς «δράμ. 21».

Σελ. 39, ἀριθμ. 52, τὸ «δράμ. 35» διορθωτέον εἰς «δράμ. 36».

116. Βιβλιογραφία: *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 32 (1912) 99-101. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 107-116, 126, 185.

117. *Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν*, 1909, σελ. 1156, παράγρ. 1 (συνεδρία 17ης Δεκεμβρίου 1909).

118. Τὸ ὄνομα τοῦ Μάρκου Βασιλείου σημειοῦται καὶ ἐν τῷ μουσικῷ παραρτήματι τῆς τύποις ἐκδοθείσης «Ἀκολουθίας» τοῦ 1912 (ἀντίφωνα «εἰς μέλος ἀρχαῖζον»).

τῆς ἐπὶ τῇ κατασκευῇ τοῦ ἁγίου Μύρου ψαλλομένης ἱερᾶς ἀκολουθίας»¹¹⁹.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐργώδους προσπάθειάς τῆς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ἡ «Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου κατασκευῆς καὶ εὐλογίας», ἣτις, ἐγκριθεῖσα συνοδικῶς, ἐξετυπώθη, κατὰ συνοδικὴν καὶ αὐθις ἀπόφασιν, εἰς 1000 ἀντίτυπα¹²⁰, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου. Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι ἐν τῇ «ἀκολουθίᾳ» ταύτῃ ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ «Κύριε τοῦ ἐλέους...» ἀντικατεστάθη δι' ἀγνώστους λόγους, πάντως δὲ ὀπωσδήποτε αὐθαιρέτως, διὰ τῆς εὐχῆς «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὑψιστος...»¹²¹, ἣτις ἔχει συνηγοροῦσαν ὑπὲρ ἐαυτῆς τὴν ἱστορικὴν μαρτυρίαν μόνον τοῦ Ἀλλατιανοῦ Εὐχολογίου (1575/1576). Ἐν τῇ 4ῃ σελίδι τῆς τύποις ἐκδοθείσης ἀκολουθίας ταύτης περιελήφθη καὶ ἡ ἐξῆς μνεῖα· «Ἡ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μύρου αὕτη ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῇ 6ῃ Μαρτίου, δύο τροποποιήσεων ἐπενεχθεισῶν εἰς αὐτήν¹²², καὶ ἐξετυπώθη εἰς ἀντίτυπα χίλια, τῇ 16ῃ Μαρτίου 1912».

Ἐν τούτοις, τὴν ἐκδοσὶν ταύτην ἠκολούθησεν «ἀξιώσει» τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' καὶ ἑτέρα ἐκδοσις, «ἄνευ συνοδικῆς ἐγκρίσεως»¹²³, μετὰ τινων ἐποσειωδῶν μεταβολῶν, ἐπενεχθεισῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐκδοσὶν. Ἡ νέα ἐκδοσις, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου καθαγιασεως καὶ εὐλογίας», ἐξεδόθη ἐπίσης ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1912.

Ἡ ὑπαρξὶς δύο ἐκδόσεων τῆς «ἀκολουθίας» τοῦ 1912 εἶναι δυνατὸν ὅπως διέλθη ἀπαρατήρητος καὶ διαλάθη τῆς προσοχῆς καὶ αὐτοῦ εἰσέτι τοῦ εἰδικοῦ μελετητοῦ, δεδομένου ὅτι ἐξ αὐτῶν ἡ δευτέρα εἰς οὐδὲν διαφέρει τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, τὸν χάρτην, τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα, τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἐν γένει ἐξωτερικὴν

119. Κώδιξ Πρακτικῶν Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου, 1903-1928, σελ. 29.

120. Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν, 1912, σελ. 199, παράγρ. 11 (συνεδρία 6ῃς Μαρτίου 1912).

121. Γκόαο, *Εὐχολόγιον*, σελ. 505.

122. Συμφώνως πρὸς τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου (*Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν*, 1912, σελ. 199, παράγρ. 11), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχετικὴν εἰσήγησιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπεφασίσθη· α) ὅπως «κατὰ τὸ καλῶς κρατήσαν ἀρχαῖον ἔθιμον», «καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ὑπάρχη, καὶ ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἁγίου Μύρου, ἐν ἧ δύο δοχεῖα», καὶ β) ὅπως ἀναγινώσονται μυστικῶς μόνον ἡ καθαγιαστικὴ εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μύρου, ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι δέον ὅπως ἀναγινώσκονται ἐκφώνως (Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 111-113).

123. Κώδιξ Πρακτικῶν Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου, 1903-1928, σελ. 67.

μορφὴν καὶ παρουσίαισιν, πλὴν τῆς ἐπενεχθείσης ἀλλαγῆς μιᾶς λέξεως εἰς τὸν τίτλον αὐτῆς καὶ τῆς ἀπαλείψεως τῆς μνείας ὅτι ἡ ἀκολουθία «ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου» καὶ «ἐξετυπώθη εἰς ἀντίτυπα χίλια». Πάντως οἱ λόγοι, οἵτινες ὠδήγησαν τὸν πατριάρχην Ἰωακεῖμ τὸν Γ' εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ταύτην, δὲν διεσώθησαν¹²⁴.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκδόσεις περιλαμβάνεται (τὸ αὐτὸ) μουσικὸν παράρτημα, περιέχον α) τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, «ψαλλόμενον κατὰ τὴν εἰς τὸν ναὸν εἴσοδον», καὶ β) ἀντίφωνα «εἰς μέλος ἀρχαῖζον», ὑπὸ Μάρκου Βασιλείου, εἰς ἦχον πρῶτον.

Ἐκδοσις (πρώτη): Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου κατασκευῆς καὶ εὐλογίας, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, Κωνσταντινούπολις 1912¹²⁵.

Ἐκδοσις (δευτέρα) Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου καθαγιασεως καὶ εὐλογίας, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, Κωνσταντινούπολις 1912.

Ἀνατύπωσις (τῆς πρώτης ἐκδόσεως): Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 235-243 (ἄνευ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος). Ἐν ὑποσημειώσεσιν ἐπισημαίνονται ἐπίσης αἱ διαφοραὶ αἰτίνας ἀπαντοῦν εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν, ἦτοι αἱ μεταβολαὶ καὶ τροποποιήσεις, αἱ ἐπενεχθεῖσαι προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωακεῖμ.

29. «Ἀναλελυμένη τυπικὴ διάταξις τῶν τελετῶν τῆς καθαγιασεως τοῦ ἁγίου Μύρου» τοῦ ἔτους 1951, καταρτισθεῖσα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς παρασκευῆς καὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἐπὶ πατριαρχείᾳ Ἀθηναγόρου (1948-1972)¹²⁶.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ συστάσα συνοδικὴ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐπιτροπή¹²⁷, ἐπιληφθεῖσα τοῦ ἔργου αὐτῆς, ὑπέβαλε τῇ συνόδῳ, δι' ἐκθέσεως αὐτῆς, ἀπὸ 11ης Ἀπριλίου 1951, «ἀναλελυμένην τυπικὴν διάταξιν τῶν

124. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 115-116.

125. Ἡ «Ἀκολουθία» αὕτη ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κατὰ τὰ ἔτη 1912, 1928 καὶ 1939.

126. Βιβλιογραφία: *Ὁρθοδοξία* 26 (1951) 179-183. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 117-125, 185-186.

127. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπηρτίσθη ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Προύσης Πολυκάρπου, Αἴνου Γερμανοῦ, Προικοννήσου Φιλοθέου, Περγάμου Ἀδαμαντίου, Λαοδικείας Μαξίμου καὶ Ἰκονίου Ἰακώβου.

τελετών τῆς καθαγιάσεως τοῦ ἁγίου Μύρου», ἐπιφυλαχθεῖσα ὅπως ἐπὶ συνόδου παράσχη διασαφήσεις τινὰς ἐπὶ ὠρισμένων σημείων ταύτης.

Ἡ «τυπικὴ» αὕτη «διάταξις» κατεχωρίσθη ἐπὶ λέξει εἰς τὸν Κώδικα Διοικητικῶν Πρακτικῶν τῆς συνόδου¹²⁸.

Ἐκδοσις: Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 117-124. Ἐν τῇ ἐκδόσει δὲν περιελήφθη τὸ κείμενον τῶν δύο εὐχῶν «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὑψίστος...». καὶ «Σοὶ τῷ Θεῷ τῶν ὁλων...».

30. «Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου κατασκευῆς καὶ εὐλογίας» τοῦ ἔτους 1960, καταρτισθεῖσα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς παρασκευῆς καὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἐπὶ πατριαρχείας Ἀθηναγόρου (1948- 1972)¹²⁹.

Ἀποφασισθέντος συνοδικῶς τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου κατὰ τὸ ἔτος 1960, ἀνεθεωρήθη καὶ αὐθις ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ, ὡς συνήθως, συστάσης ἐπιτροπῆς¹³⁰ ἢ ὑπάρχουσα ἀκολουθία παρασκευῆς καὶ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου. Ἡ νέα «ἀκολουθία» ὑπεβλήθη τῇ συνόδῳ δι' ἐκθέσεως (15 Μαρτίου 1960) τῆς ἐπιτροπῆς, εἰσηγουμένης ὅπως τύχη καὶ τῆς σχετικῆς ἐγκρίσεως διὰ τὴν τύποις ἔκδοσιν ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου. Ἐγκριθείσης συνοδικῶς τῆς ὑποβληθείσης «ἀκολουθίας» ἄνευ ἀλλαγῶν καὶ τροποποιήσεων¹³¹, αὕτη ἐξεδόθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου.

Ἐκδοσις: *Ἀκολουθία τῆς τοῦ ἁγίου Μύρου κατασκευῆς καὶ εὐλογίας*, Κωνσταντινούπολις 1960¹³². Ἐν τῇ ἐκδόσει περιελήφθη καὶ τὸ μουσικὸν παράρτημα τῶν δύο ἐκδόσεων τοῦ 1912.

Ἀνατυπώσεις:

α) Χρυσοστόμου Θέμελη, «Τὸ ἔλαιον ἐξ ἐπόψεως τελετουργικῆς», ἐν *Ἐκκλησία* 37 (1960) 439-443. Ἄνευ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος.

128. *Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν*, 1951, σελ. 344-350, παράγρ. 3 (συνεδρία 12ης Ἀπριλίου 1951).

129. Βιβλιογραφία: *Ὁρθοδοξία* 35 (1960) 217-219. Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 125-126.

130. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μύρου ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπηγορεύθη ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Προϊκοννήσου Φιλοθέου, Ἰκονίου Ἰακώβου, Φιλαδελφείας Ἰακώβου καὶ Σελευκείας Αἰμιλιανοῦ.

131. *Κώδιξ Διοικητικῶν Πρακτικῶν*, 1960, σελ. 353, παράγρ. 3 (συνεδρία 15ης Μαρτίου 1960).

132. Ἡ «Ἀκολουθία» αὕτη ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τοῦ ἁγίου Μύρου ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κατὰ τὰ ἔτη 1960, 1973, 1983 καὶ 1992.

β) Παύλου Μενεβίσογλου, *Τὸ ἅγιον Μύρον*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 243-254. Ἐνευ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος.

γ) Βασιλείου Σταυρίδου, *Οἱ οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι 1860 - σήμερον*, τόμος 2ος Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 222-231. Ἐνευ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος.

δ) Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, *Τὸ ἅγιον Μύρον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ*, Ἀθήναι 1992, σελ. 21-30. Ἐνευ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος¹³³

133. Κατὰ τὴν ἀνατύπωση τῆς «Ἀκολουθίας», ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Ἀθήναι 1992), παρεισέφωσαν δύο τυπογραφικὰ ἀβλεπτήματα:

Σελ. 24, γραμμὴ 13, τὸ «τὰ ἐφ' ἕκαστον λέβητα» διορθωτέον εἰς «τὰ ὑφ' ἕκαστον λέβητα».

Σελ. 27, γραμμὴ 18, τὸ «καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἰ. Βῆμα μετὰ τοῦ Πατριάρχου» διορθωτέον εἰς «καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἰ. Βῆμα, οἱ δὲ Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ Ἰ. Βῆμα μετὰ τοῦ Πατριάρχου».